

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
KETVIRTASIS PRANEŠIMAS
PAGAL
TARPTAUTINIŲ PILIETINIŲ IR POLITINIŲ TEISIŲ PAKTĄ**

TURINYS

Sutrumpinimai	2
Įvadas.....	3
A. Bendra informacija apie nacionalinę žmogaus teisių padėtį, įskaitant naujas priemones ir pokyčius, susijusius su Pakto įgyvendinimu	3
B. Konkreti informacija apie Pakto 1–27 straipsnių įgyvendinimą, įskaitant su ankstesnėmis Komiteto rekomendacijomis susijusią informaciją	10
Konstitucinė ir teisinė sistema, pagal kurią įgyvendinamas Paktas (2 straipsnis).....	10
Nediskriminavimas, lygios vyrų ir moterų teisės, tautinės, rasinės ar religinės neapykantos kurstymas, lygybė prieš įstatymą ir mažumoms priklausančių asmenų teisės (2 straipsnio 1 dalis, 3, 19, 20, 26 ir 27 straipsniai).....	12
Kovos su terorizmu priemonės ir Pakto garantijų laikymasis	30
Kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo uždraudimas ir humaniškas elgesys su asmenimis, kuriems atimta laisvė (7 ir 10 straipsniai)	31
Vergijos ir priverstinio darbo panaikinimas (8 straipsnis).....	37
Teisė į laisvę ir asmens neliečiamybę (9 straipsnis)	43
Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą ir asmens pripažinimą teisiniu subjektu (14 ir 16 straipsniai)	49
Teisė į privatumo, šeimos, namų ir susirašinėjimo apsaugą (17 straipsnis)	50
Minties, sąžinės ir religijos laisvė (18 straipsnis)	50

Sutrumpinimai

AKAT	Alternatyvi krašto apsaugos tarnyba
ANK	Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas
ATPK	Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas
BK	Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas
BPK	Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas
CK	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas
CPK	Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas
CŽV	Centrinė žvalgybos agentūra
DK	Lietuvos Respublikos darbo kodeksas
ES	Europos Sąjunga
ET	Europos Taryba
EŽTK	Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija
EŽTT	Europos Žmogaus Teisių Teismas
GANHRI	Globalaus nacionalinių žmogaus teisių institucijų aljansas
JT	Jungtinės Tautos
LGKT	Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba
NVO	Nevyriausybinių organizacija
ODIHR	Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuras
ONKD	Generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamentas
SKĮ	Seimo kontrolierių įstaiga
SPC	Specializuotos pagalbos centras
TMD	Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės
URC	Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centras
VTAKĮ	Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga
ŽEIT	Žurnalistų etikos inspektoriatas tarnyba

Įvadas

1. Remdamasi Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto (toliau - Paktas) 40 straipsniu, Lietuvos Respublika teikia ketvirtąjį pranešimą pagal naują Žmogaus teisių komiteto (toliau – Komiteto) „klausimų sąrašo prieš pateikiant ataskaitą“ procedūrą, kuria vadovautis Lietuvos Respublika sutiko 2013 m. gegužės mėn.
2. Ketvirtasis pranešimas apima teisinės ir institucinės žmogaus teisių apsaugos sistemos ir administracinės praktikos pokyčius, susijusius su Pakto nuostatomis, nuo Lietuvos Respublikos trečiojo pranešimo svarstymo Komitete (CCPR/C/LTU/3). Ketvirtajame pranešime atsižvelgiama į Komiteto išankstinių klausimų sąrašą Lietuvos Respublikai (CCPR/C/LTU/QPR/4) bei Komiteto apibendrinamąsias išvadas dėl Lietuvos Respublikos trečiojo pranešimo (CCPR/C/LTU/CO/3).

A. Bendra informacija apie nacionalinę žmogaus teisių padėtį, įskaitant naujas priemones ir pokyčius, susijusius su Pakto įgyvendinimu

Atsakymas į Komiteto 1 klausimą

Informacija apie priemones, kurių buvo imtasi įgyvendinant Komiteto apibendrinamosiose išvadose (CCPR/C/LTU/CO/3) pateiktas rekomendacijas

3. **Dėl nacionalinės žmogaus teisių institucijos (Komiteto 5 rekomendacija).** Informacija pateikiama atsakyme į Komiteto 3 klausimą.
4. **Dėl Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo įgyvendinimo ir pagalbos smurto aukoms (Komiteto 6 rekomendacija).** 2015 m. Lietuvos Respublikos Seimas (toliau – Seimas) priėmė Baudžiamojo kodekso (toliau – BK) ir Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) pataisas, kurios sudarė galimybes policijai efektyviau reaguoti į smurtą artimoje aplinkoje – įtvirtino, kad ikiteisminis tyrimas dėl tokios nusikalstamos veikos turi būti pradamas, nesant nukentėjusiojo skundo ar jo teisėto atstovo pareiškimo, visais smurto artimoje aplinkoje atvejais (t. y. net ir tada, kai veika padaryta buvusiam sutuoktiniui ar partnerystės, svainystės ar kitais artimais ryšiais susietam asmeniui). Nuo 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojo Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje pakeitimas, kuriuo patikslinta laikinųjų smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonių skyrimo tvarka. Šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalis nustato, kad gavus pranešimą dėl smurto artimoje aplinkoje, kai nepakanka duomenų nedelsiant pradėti ikiteisminį tyrimą, gali būti skiriamos laikinosios smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonės tol, kol bus priimtas sprendimas dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo. Įgyvendinant Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą parengta Valstybinė smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 m. programa, kurios strateginis tikslas – valstybinio mastu mažinti smurto artimoje aplinkoje lygį. Pabrėžtina, jog kovos su smurtu prieš moteris strategija yra šios programos dalis. Siekiant užtikrinti pagalbą nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims, Lietuvos Respublikoje nuo 2012 m. veikia Specializuotos pagalbos centrų (toliau – SPC) tinklas, kuriame teikiama trumpalaikė ir (ar) ilgalaikė specializuota pagalba. Nukentėjusieji nuo smurto artimoje aplinkoje gali apsisotiti savivaldybėse veikiančiuose krizių centruose ir laikino apgyvendinimo įstaigose motinoms ir vaikams. Smurto artimoje aplinkoje aukos, vadovaujantis Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nuostatomis, gali pasinaudoti teise į valstybės garantuojamą teisinę

pagalbą. Siekiant užtikrinti Apsaugos nuo smurto artimojoje aplinkoje įstatymo efektyvų įgyvendinimą buvo imtasi priemonių kelti teisėsaugos pareigūnų kvalifikaciją ir tobulinti teisėsaugos institucijų veiklos funkcijas. Papildomai, verta paminėti, jog 2013 m. birželio 7 d. Lietuvos Respublika pasirašė Europos Tarybos (toliau – ET) konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto artimojoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (ET Stambulo konvencija), o 2017 m. vasario 22 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau – Vyriausybė) pritarė Visuotinės periodinės peržiūros antrojo ciklo metu gautoms rekomendacijoms ratifikuoti ET Stambulo konvenciją. 2017 m. birželio 7 d. Seimo Žmogaus teisių komitetas surengė tarptautinę konferenciją „ET Stambulo konvencijos ratifikavimas – kas pasikeistų?“, kurioje dalyvavo CEDAW, ET GREVIO ir Europos lyčių lygybės instituto ekspertės, Lietuvos NVO atstovai¹. Detalesnė informacija apie smurto artimojoje aplinkoje aukų apsaugą, prieglaudų tipus ir finansavimą bei teisėsaugos pareigūnų kvalifikacijos kėlimą pateikiama atsakyme į Komiteto 5 klausimą.

5. **Dėl romų tautinei mažumai priklausančių asmenų socialinės ir ekonominės integracijos programų veiksmingumo vertinimo (Komiteto 7 rekomendacija).** 2014 m. pabaigoje buvo atliktas sociologinis tyrimas, siekiant išanalizuoti romų tautinės mažumos padėties pokyčius ir įvertinti visų romų integracijos į Lietuvos visuomenę programų, įgyvendintų nuo 2000 m. rezultatus. Tyrimas atskleidė svarbius romų išsilavinimo pokyčius pradinio ir pagrindinio išsilavinimo įgijimo srityje. Pasibaigus Romų integracijos į Lietuvos visuomenę veiklos planui 2012-2014 m. ir įvertinus plano poveikį romų tautinei mažumai priklausantiems asmenims, buvo priimtas Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 m. veiksmų planas. Veiksmu stebėsenos mechanizmas yra šio veiksmų plano sudėtinė dalis. Detalesnė informacija pateikiama atsakyme į Komiteto 7 klausimą.
6. **Dėl LGBTI asmenų teisių užtikrinimo, informuotumo didinimo ir mokymų teisėsaugos pareigūnams (Komiteto 8 rekomendacija).** Lietuvos Respublikos įstatymai įtvirtina draudimą diskriminuoti seksualinės orientacijos ar lyties tapatumo pagrindais. Atitinkami įstatymai numato priemonių visumą pasireiškiant tokiai diskriminacijai. Apie Lietuvos Respublikos teisinės bazės ypatumus ir juose numatytas priemones detalesnė informacija pateikiama atsakyme į 8-ąjį Komiteto klausimą. Papildomai verta paminėti ir kitas priemones, kaip antai Sveikatos apsaugos ministerijoje darbą yra pradėjusi darbo grupė, kuri sieks iki 2017 m. rugsėjo 1 d. paruošti medicininių paslaugų, nesusijusių su chirurgine intervencija, teikimo asmenims, turintiems lyties tapatumo sutrikimų, aprašą. Tuo tarpu Teisingumo ministrės įsakymu sudarytai darbo grupei pavesta iki 2017 m. rugsėjo 1 d. pateikti teisės aktų projektus, susijusius su teisės į lytinės tapatybės teisinį pripažinimą teisiniu reglamentavimu. Pažymėtina, kad Nediskriminavimo skatinimo 2017–2019 m. veiksmų plane numatyta mokyti jaunimą ir su jaunu dirbančius asmenis nediskriminavimo skatinimo ir pagarbos žmogui ugdymo klausimais, rengti darbdaviams ir jų atstovams mokymus ir švietėjiškus renginius lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo darbo rinkoje klausimais. Taip pat numatyta LGKT ir Teisingumo ministerijos įgyvendinama priemonė „organizuoti seminarus, susitikimus, dalyvauti mokymuose politikams asmenų, priklausančių LGBT bendruomenei, žmogaus teisių apsaugos klausimais“. Įgyvendinant minimą Nediskriminavimo skatinimo 2017–2019 m. veiksmų plano veiklą, bendradarbiaujama su ET taip siekiant padėti valstybėms narėms didinti valstybės pareigūnų, parlamentarų, ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir kt. sąmoningumą, užtikrinant LGBT bendruomenės teises. Tame pačiame veiksmų plane taip pat numatyta kartu su Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratinė institucijų ir žmogaus teisių biuru (toliau – ODIHR) organizuoti mokymus policijos pareigūnams neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančios kalbos LGBTI

¹ http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15954&p_k=1&p_t=173261

bendruomenės asmenų atžvilgiu klausimais, vadovaujantis ET Ministrų Komiteto Rekomendacija CM/Rec(2010)5 dėl kovos su diskriminacija dėl seksualinės orientacijos ar lyties tapatybės priemonių. Minimame veiksmų plane kita numatyta LGKT įgyvendinama priemonė – atlikti Lietuvoje gyvenančių LGBT bendruomenės asmenų padėties visuomenėje ir privataus gyvenimo apsaugos srityje tyrimą ir rezultatų analizę. Papildomai verta paminėti, jog 2017 m. Lietuvos Respublika prisijungė prie 2016 m. įkurtos globalios Lygių teisių koalicijos (angl. *Equal Rights Coalition*), kuri siekia užtikrinti LGBTI asmenų teises. 2016 m. birželio mėn. Vilniaus mieste įvyko taikios LGBTI asmenų eitynės „*Baltic Pride*“, kuriose dalyvavo daugiau nei 3 000 žmonių. Taip pat, 2017 m. gegužės mėn. Vilniuje, jau penktą kartą NVO „Lietuvos gėjų lyga“ surengė Tarptautinei dienai prieš homofobiją ir transfobiją (angl. IDAHOT) skirtą festivalį „Vaivorykštės dienos 2017“, prie kurio prisidėjo Užsienio reikalų ministerija. Pažymėtina, kad Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau – LGKT) kartu su Nacionaliniu lygybės ir įvairovės forumu kasmet nuo 2014 m. rengia Nacionalinius lygybės ir įvairovės apdovanojimus, kurių metu „Vaivorykštės apdovanojimo“ kategorijoje apdovanojamos asmenys arba organizacijos už nuopelnus LGBTI teisių atstovavimo srityje, mažinant homofobijos, transfobijos ir bifobijos daromą žalą bei skatinant LGBTI atvirumą ir didesnę integraciją į visuomenę.

7. **Dėl tariamų incidentų, susijusių su įtariamųjų terorizmu perdavimo ir slapto sulaikymo (Komiteto 9 rekomendacija).** Detalesnė informacija pateikiama atsakyme į Komiteto 12 klausimą.
8. **Dėl fizinių bausmių panaikinimo (Komiteto 10 rekomendacija).** 2017 m. vasario 14 d. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo straipsnių pakeitimu ir papildymu uždraustas visų formų smurtas prieš vaiką, įskaitant fizines bausmes. Tuo tarpu 2017 m. rugsėjo 1 d., įsigalios Švietimo įstatymo pataisos, kuriomis siekiama užtikrinti, kad kiekvienoje bendrojo ugdymo mokykloje ir profesinio mokymo įstaigoje būtų vykdoma bent viena nuosekli, ilgalaikė socialines ir emocines kompetencijas ugdanti prevencinė programa, siekiant užtikrinti, kad nemokamą psichologinę pagalbą laiku gautų ir smurtaujantys, ir smurtą patiriantys vaikai, prireikus – ir mokytojai, stiprinti pedagoginių darbuotojų kompetencijas socialinių ir emocinių gebėjimų srityje. Taip pat nuo 2017 m. rugsėjo 1 d. įsigalioja Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijos, kurios nustato mokyklos, savivaldybės ir nacionalinio lygmens prevencijos ir intervencijos priemonių sistemą saugios nuo smurto ir patyčių (įskaitant ir patyčias kibernetinėje erdvėje) aplinkos kūrimui mokyklose, vykdančiose ikimokyklinio, priešmokyklinio, bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir neformaliojo švietimo programas. Rekomendacijas siūloma taikyti ir kitiems švietimo teikėjams, vykdančioms ikimokyklinio, priešmokyklinio, profesinio mokymo ir neformaliojo švietimo programas.
9. **Dėl kovos su prekyba žmonėmis, vaikų seksualinio išnaudojimo prevencijos, tarpvalstybinio bendradarbiavimo ir programų poveikio vertinimo (Komiteto 11 rekomendacija).** 2012 m. Seimas ratifikavo ET konvenciją dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis, tad siekiant tinkamai įgyvendinti šios konvencijos nuostatas ir didinti kovos su prekyba žmonėmis veiksmingumą, priimtos BK pataisos. Seimas 2015 m. spalio 20 d. priėmė Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimą, kuriuo įgyvendinamos ET konvencijos dėl vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos nuostatos ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija nuostatos. 2015 m. bendru vidaus reikalų ir socialinės apsaugos ir darbo ministrų bei generalinio prokuroro įsakymu patvirtintos rekomendacijos, skirtos prekybos žmonėmis ikiteisminio tyrimo kokybei pagerinti ir

sklandesniam pagalbos prekybos žmonėmis aukoms teikimui užtikrinti, o 2017 m. atliktas rekomendacijų taikymo praktikos vertinimas. 2016–2017 m. sudarytos prielaidos sustiprinti kovą su prekyba žmonėmis, užtikrinant efektyvesnę atsakingų institucijų ir įstaigų, savivaldybių, NVO, bažnyčios ir lietuvių bendruomenių užsienyje įsitraukimą, veiksmų planavimą ir koordinavimą bei pažangos stebėseną, naujos praktikos formavimą. Verta paminėti, jog Lietuvos institucijos aktyviai plėtoja bendradarbiavimą su kitomis valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis: vykdo tarptautinius susitarimus, įgyvendina bendrus prekybos žmonėmis prevencijos ir pareigūnų bei specialistų kvalifikacijos tobulinimo projektus, atlieka tyrimus jungtinėse tyrimo grupėse, bendradarbiauja teikdama pagalbą asmenims, nukentėjusiems ir galintiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis. Kita detalesnė informacija pateikiama atsakyme į Komiteto 16 klausimą.

10. Dėl sulaikymo už administracinės teisės pažeidimus instituto panaikinimo ir alternatyvių įkalinimui bausmių (Komiteto 12 rekomendacija). 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (toliau – ANK), kuris pakeitė iki tol galiojusį Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksą (toliau – ATPK). ANK 597 straipsnyje, reguliuojančiame administracinio sulaikymo aspektus, aiškiai nurodyti atvejai, kada galimas administracinis sulaikymas, t. y., kai nesulaikius administracinio nusižengimo padarymo vietoje ar tuoj po jo padarymo užklupto asmens, negali būti nustatyta administracinio nusižengimo padarymu įtariamo asmens tapatybė; sulaikymas yra būtinas siekiant tinkamai užfiksuoti administracinį nusižengimą, surašyti administracinio nusižengimo protokolą; užkluptas asmuo savo elgesiu kelia pavojų ar dėl neblaivumo ar apsvaigimo nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų nesiorientuoja aplinkoje. Taip pat panaikinta ilgesnio administracinio sulaikymo galimybė asmenims, padariusiems tam tikrus administracinius nusižengimus. Asmenį sulaikius, administracinio nusižengimo protokolą turi būti surašytas ar kiti būtini procesiniai veiksmai atlikti per įmanomai trumpiausią laiką. Surašius administracinio nusižengimo protokolą, taip pat išnykus kitiems administracinio sulaikymo pagrindams, asmuo turi būti nedelsiant paleistas. Visais atvejais administracinio sulaikymo trukmė negali viršyti penkių valandų, o kai asmuo sulaikomas siekiant tinkamai užfiksuoti administracinį nusižengimą ir surašyti administracinio nusižengimo protokolą – septynių valandų. ANK padaryta vienintelė išimtis – už pasienio teisinio režimo taisyklių, pasienio kontrolės punktų veiklos taisyklių pažeidimą traukiami administracinėn atsakomybėn asmenys gali būti sulaikyti iki penkių valandų nusižengimo aplinkybėms užfiksuoti, o prireikus nustatyti asmens tapatybę, – iki keturiasdešimt aštuonių valandų. Pastebėtina, kad administracinis sulaikymas nėra administracinė nuobauda – tai viena iš administracinių nusižengimų teisenos užtikrinimo prievartos priemonių. Pažymėtina, kad 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojęs ANK panaikino administracinę nuobaudą – administracinę areštą. Informacija apie alternatyvias įkalinimui bausmes pateikiama atsakyme į Komiteto 17 klausimą.

11. Dėl užsieniečių teisinės padėties (Komiteto 13 rekomendacija). Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, atsižvelgiant į Komiteto pateiktą 13 rekomendaciją, nebuvo pakeistas, tad galiojanti įstatymo redakcija yra išlikus tokia pati nuo 2004 m. Galiojanti Įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 130 straipsnio nuostata teigia, jog užsienietis be jokių išimčių, t. y. net jeigu jis kelia grėsmę Lietuvos Respublikos saugumui arba jis įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu yra pripažintas kaltu dėl labai sunkaus nusikaltimo padarymo ir kelia grėsmę visuomenei, negali būti išsiunčiamas iš Lietuvos Respublikos arba grąžinamas į valstybę, jeigu yra rimtas pagrindas manyti, kad joje užsienietis bus kankinamas, su juo bus žiauriai, nežmoniška elgiamasi arba žeminamas jo orumas ar jis bus tokiu būdu baudžiamas.

12. **Dėl teisinio atstovavimo su teisiniu veiksmu susijusiuose teismo procesuose (Komiteto 14 rekomendacija).** 2015 m. priimti įstatymų pakeitimai, kuriais buvo įgyvendinamos Jungtinių Tautų (toliau – JT) neįgaliųjų teisių konvencijos 12 straipsnio nuostatos dėl neįgalių asmenų teisių užtikrinimo, pakeistas asmens veiksmo ribojimo instituto teisinis reguliavimas. Kita detalesnė informacija pateikiama atsakyme į Komiteto 20 klausimą.
13. **Dėl kovos su neapykantos nusikaltimais (Komiteto 15 rekomendacija).** Nuo 2017 m. gegužės 4 d. įsigaliojo BK 169 („Diskriminavimas dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės“), 170 („Kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę“) ir 170-1 („Grupių ir organizacijų, turinčių tikslą diskriminuoti žmonių grupę arba kurstyti prieš ją, kūrimas ir veikla“) straipsnių pakeitimo įstatymas. Papildomai, siekiant užtikrinti efektyvų įstatymų įgyvendinimą, 2017 m. gegužės 15 d. patvirtintas Nediskriminavimo skatinimo 2017–2019 m. veiksmų planas, kuris apima teisinės bazės tobulinimą; visuomenės informavimą ir švietimą; nediskriminavimo skatinimo tyrimus ir apžvalgas ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimą. Be to, Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba (toliau – ŽEIT) atlieka viešosios informacijos turinio ekspertizes dėl nesantaikos kurstymo, rengia mokymus viešosios informacijos rengėjams (skleidėjams), kurių metu be kita ko yra aptariama kova su neapykantos kalba, ŽEIT tai pat bendradarbiauja su Interneto žiniasklaidos asociacija dėl neapykantos kalbos apraiškų atpažinimo ir šalinimo. Pažymėtina, kad Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose į pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas įtrauktas švietimas apie holokaustą ir tolerancijos ugdymas. Taip pat įgyvendinamos teisėsaugos pareigūnų mokymų programos kovos su neapykantos nusikaltimais srityje. Be to, vyksta institucijų ir NVO atstovų dialogas dėl kovos su neapykantos nusikaltimais stiprinimo. Pavyzdžiui, 2017 m. birželio 15 d. Vidaus reikalų ministerija surengė apvalaus stalo diskusiją su NVO atstovais dėl veiksmingo atsako į neapykantos nusikaltimus. Diskusijos metu buvo aptartos konkrečios priemonės dėl Europos komisijos kovais su rasizmu ir netolerancija, JT Rasinės diskriminacijos panaikinimo komiteto bei Visuotinės periodinės peržiūros antrojo ciklo rekomendacijų Lietuvai įgyvendinimo. Kita detalesnė informacija pateikiama atsakyme į Komiteto 9 klausimą.
14. **Procedūros, taikomos įgyvendinant Komiteto išvadas pagal Fakultatyvųjį protokolą.** Procedūros, kurios reikėtų laikytis įgyvendinant Komiteto išvadas pagal Pakto fakultatyvųjį protokolą, tam tikri aspektai įtvirtinti Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo įstatyme ir BPK. Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo įstatymo 1 straipsnyje numatyta, kad jis „nustato <...> Komiteto <...> sprendimų vykdymą“, o pagal 2 straipsnio 1 dalį Komiteto, kaip vieno iš įstatyme numatytų „kitų tarptautinių institucijų“, sprendimai vykdomi iš Lietuvos Respublikos biudžete kasmet numatomų asignavimų žalai, atsiradusiai dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, teisėjo ar teismo neteisėtų veiksmų (Civilinio kodekso (toliau – CK) 6.272 straipsnis), taip pat dėl kitų valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (aktų) (CK 6.271 straipsnis), atlyginti, o šių asignavimų valdytoja yra Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. BPK 456 straipsnyje numatyta, kad Lietuvos Respublikos teismų išnagrinėtos baudžiamosios bylos gali būti atnaujintos, kai Komitetas pripažįsta, kad sprendimas nuteisti asmenį yra priimtas pažeidžiant Paktą ar jo papildomus protokolus. Taip pat pažymėtina, kad visos Komiteto išvados ir sprendimai yra nedelsiant skelbiami Vyriausybės atstovo Europos Žmogaus Teisių Teisme (toliau – EŽTT), įgalioto atstovauti Vyriausybei Komitete (toliau – Vyriausybės atstovas), svetainėje internete adresu <http://lrv-atstovas-eztt.lt/>. Išvados, kuriomis Lietuva pripažįstama pažeidusi Paktą, išverčiamos į lietuvių kalbą. Atsižvelgiant į Komiteto išvados turinį, informuojamos susijusios institucijos. Dėl konkrečių įgyvendinimo veiksmų sprendžiama individualiai, atsižvelgus į Komiteto išvadose pateiktus nurodymus. Prireikus

Vyriausybės atstovas bendradarbiauja tolesniuose išvadų įgyvendinimo veiksmuose, teikdamas metodinę medžiagą, dalyvaudamas darbo grupėse ar kt. Pavyzdžiui, Komitetui 2014 m. kovo 25 d. priėmus išvadas, kuriomis Lietuvos Respublika pripažinta pažeidusia Pakto 25 straipsnio b ir c punktus, po išvadų išvertimo į lietuvių kalbą ir jų paskelbimo viešai, 2014 m. gegužės mėn. buvo sudaryta Lietuvos Respublikos Seimo laikinoji tyrimo komisija, kurios kvietimu Vyriausybės atstovas teikė informaciją tiek raštu, tiek žodžiu.

Atsakymas į Komiteto 2 klausimą

Teisinės ir institucinės žmogaus teisių apsaugos sistemos pokyčiai

15. Ketvirtojo pranešimo laikotarpiu Lietuvos Respublika tęsė tarptautinių įsipareigojimų prisiėmimo procesą:
 - 2010 m. ratifikuota JT neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokolai;
 - 2012 m. ratifikuota ET konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis;
 - 2012 m. ratifikuota ET konvencija dėl vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos prieš juos;
 - 2012 m. ratifikuota ET konvencija dėl teisės susipažinti su oficialiais dokumentais (neįsigaliojusi);
 - 2013 m. ratifikuota JT konvencija dėl asmenų be pilietybės skaičiaus mažinimo;
 - 2013 m. ratifikuota Tarptautinė konvencija dėl asmenų apsaugos nuo priverstinio dingimo;
 - 2013 m. ratifikuotas Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvus protokolai;
 - 2013 m. pasirašyta ET konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo;
 - 2015 m. ratifikuoti Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos papildomi protokolai Nr. 15 ir Nr. 16;
16. Ketvirtojo pranešimo laikotarpiui buvo priimami įstatymai, reikalingi tarptautinėms sutartims ir ES teisės aktų reikalavimams įgyvendinti, pavyzdžiui:
 - priimti teisės aktai, reikalingi 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvai 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai, įgyvendinti. Juos priėmus buvo sustiprinta specialiųjų poreikių turinčių asmenų, tapusių nusikaltimų aukomis, teisių apsauga;
 - 2012–2015 m. priimti teisės aktai, reguliuojantys bausmių vykdymo aspektus, kurie sudarė prielaidas sumažinti kalinamų asmenų skaičių ir išspręsti kalėjimų perpildymo problemą (probacijos ir bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu, dažnesnis taikymas, veiksmingesnio resocializacijos proceso laisvės atėmimo vietose įdiegimas, motinos ir vaiko namų ir pusiaukelės namų inkorporavimas į bausmių vykdymo sistemą ir kt.).
17. 2015 m. liepos 1 d. buvo įkurtas Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – TMD). 2010 m. panaikinus Tautinių mažumų ir išėvijų departamentą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, jo funkcijos buvo išskaidytos ir perduotos Kultūros, Švietimo ir mokslo bei Užsienio reikalų ministerijoms. Išskaidžius Tautinių mažumų ir išėvijų departamento funkcijas, tautinių bendrijų atstovai konstatavo sumažėjusį tautinių mažumų klausimams tenkantį dėmesį ir siūlė atkurti bendrą valstybės tautinių mažumų politiką vykdančią instituciją. Įkurtasis TMD tapo tokia institucija.
18. Informacija apie kitus esminius teisinės ir institucinės žmogaus teisių apsaugos sistemos

pokyčius pateikiama atsakymuose į pagal Komiteto klausimų sąrašą (CCPR/C/LTU/QPR/4).

Bylų rinkinys, kuriose remtasi Pakto nuostatomis

19. Atkreipiant dėmesį į bylas, kuriuose buvo remtasi Pakto nuostatomis, pridedamos šių svarbiausių sprendimų santraukos:
20. *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. kovo 6 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. R525-8/2014.* 2014 m. kovo 6 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas paskelbė nuosprendį dėl pareiškėjo Rolando Pakso skundo, kuriuo prašyta: panaikinti Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos 2014 m. kovo 1 d. sprendimą „Dėl Rolando Pakso registravimo pretendentu būti kandidatu į Respublikos Prezidentus“; įpareigoti Vyriausiąją rinkimų komisiją išduoti jam rinkėjų parašų rinkimo lapus bei įvykdyti EŽTT 2011 m. sausio 6 d. sprendimą byloje *Paksas prieš Lietuvą*. Pareiškėjo nuomone, jam taikomas draudimas būti kandidatu į Lietuvos Respublikos Prezidentus pažeidžia ne tik Lietuvos Respublikos Konstituciją ir įstatymus, bet taip pat paneigia Lietuvos tarptautinių (tarp jų ir Pakto) įsipareigojimų viršenybės principą. Nepaisant to, išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika, kuri apibrėžia Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir tarptautinių sutarčių santykį, nurodo, kad tarptautinių sutarčių nuostatos neturi pirmumo Lietuvos Respublikos Konstitucijos atžvilgiu. Taigi, pareiškėjo raginimas reinterpretuoti Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatas pagal tarptautinius įsipareigojimus, negali būti įvykdytas. Negana to, savo nuosprendžio aiškinime, teisėjų kolegija taip pat rėmėsi ir Komiteto 1996 m. rugpjūčio 27 d. bendruoju komentaru Nr. 25 (27) dėl 25 straipsnio, kuriame pripažinta, jog straipsnyje įtvirtintų teisių įgyvendinimas negali būti ribojamas ar paneigiamas, išskyrus kai tai daroma įstatyme įtvirtintais objektyviais ir pagrįstais pagrindais, atitinkamai, pasyviają rinkimų teisę valstybės narės gali riboti, jei tie ribojimai pateisinami objektyviais ir pagrįstais kriterijais. Taip pat pažymėta, jog Pakto 25 straipsnis nedraudžia nustatyti skirtingų teisės dalyvauti įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios rinkimuose sąlygų.
21. *Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. spalio 20 d. nutarimas Nr. KT27-N16/2015.* Nutarimu nagrinėtas Lietuvos Respublikos Seimo prašymas keisti rinkėjų skaičiaus nuokrypį visose vienmandatėse rinkimų apygardose. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas nutarimą iš dalies grindė tarptautinėmis teisės normomis, kuriose įtvirtintos visuotinai pripažintos rinkimų teisės, *inter alia* lygi rinkimų teisė, ir kurių laikytis yra įsipareigojusi Lietuvos Respublika. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas rėmėsi Pakto 25 straipsnio b punkte suteikta lygia rinkimų teise ir galimybe balsuoti ir būti išrinktam, bei Komiteto 1996 m. bendruoju komentaru Nr. 25 (57) dėl balsų lygybės ir nepagrįstu rinkimų apygardų sudarymo. Tuo pačiu, kaip pavyzdys pateikta 2002 m. liepos 22 d. išvada byloje *Mátyus prieš Slovakiją*, Nr. 923/2000, kurioje Slovakija pripažinta pažeidusi Pakto 25 straipsnį.
22. *2014 m. kovo 18 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas Nr. KT11-N4/2014.* Atsakydamas, ar tam tikri BK straipsniai neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas kartu nustatė ir galimybę taikyti *nullum crimen, nulla poena sine lege* išimtį Lietuvos Respublikoje, pagal Paktą ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją (toliau – EŽTK). Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas nurodė, kad Pakto 15 straipsnyje yra įtvirtinta nuostata, pagal kurią baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus pagal tarptautinę teisę ar bendruosius teisės principus nustatantys nacionaliniai įstatymai gali turėti grįžtamąją galią.

B. Konkreti informacija apie Pakto 1–27 straipsnių įgyvendinimą, įskaitant su ankstesnėmis Komiteto rekomendacijomis susijusią informaciją

Konstitucinė ir teisinė sistema, pagal kurią įgyvendinamas Paktas (2 straipsnis)

Atsakymas į Komiteto 3 klausimą

Nacionalinė žmogaus teisių institucija

23. Siekiant įsteigti plačią kompetenciją žmogaus teisių srityje turinčią centrinę nacionalinę instituciją, vadovaujantis su nacionalinių institucijų, atsakingų už žmogaus teisių rėmimą ir gynimą, statusu susijusiais principais, 2015 m. SKĮ pateikė prašymą JT dėl nacionalinės žmogaus teisių institucijos, atitinkančios Paryžiaus principus, statuso pripažinimo. 2017 m. kovo 23 d. GANHRI sekretoriatas informavo SKĮ, kad ją siūloma akredituoti nacionaline žmogaus teisių institucija, atitinkančia Paryžiaus principus, suteikiant jai A lygio institucijos statusą. 2017 m. birželio 7 d. SKĮ nacionalinės žmogaus teisių institucijos funkcijų įgyvendinimo gaires pristatė Lietuvos Respublikos Seimo žmogaus teisių komitetui, taip pat kreipėsi į Finansų ministeriją dėl reikiamų materialiujų ir finansinių išteklių naujoms funkcijos įgyvendinti skyrimo. SKĮ dalyvauja Europos nacionalinių žmogaus teisių tinklo veikloje (nuo 2012 m.) ir yra šio tinklo narė (nuo 2014 m.). Be to, nuo 2014 m. SKĮ yra nacionalinė prevencijos institucija pagal Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvų protokolą, visa apimtimi vykdanči kankinimų prevencijos funkcijas, nuolat stiprindama prevencijos funkcijų įgyvendinimo priemones.

Atsakymas į Komiteto 4 klausimą

Pakto nuostatų taikymas nacionaliniuose teismuose

24. Nagrinėdami civilines, administracines ir baudžiamąsias bylas, Lietuvos teismai remiasi Pakto nuostatomis ir taiko jas praktikoje. Svarbu pažymėti, kad Pakto nuostatos yra perkeltos į nacionalinius teisės aktus, todėl teismai, taikydami juos, tuo pačiu tiesiogiai taiko Pakto normas.
25. Nagrinėdami bylas, teismai neretai rėmėsi Pakto 2 straipsnyje įtvirtintu teisminės gynybos prieinamumo principu (pvz., Šiaulių apygardos administracinio teismo 2017 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 2S-441-372/2017](#); Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. kovo 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. [AS-257-146/2017](#); Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. lapkričio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. [eA-2638-662/2016](#); Kauno apygardos teismo 2016 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [2S-1620-324/2016](#); Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. rugpjūčio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. [AS-576-438/2016](#); Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 m. vasario 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. [eI-5885-596/2016](#); Klaipėdos apygardos administracinio teismo 2016 m. sausio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. [eI-1185-342/2016](#); Šiaulių apygardos administracinio teismo 2016 m. sausio 8 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. [I-82-621/2016](#); Lietuvos

apeliacinio teismo 2014 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1672/2014; Kauno apygardos administracinio teismo 2014 m. rugsėjo 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I-3433-402/2014).

26. Taip pat buvo taikytos Pakto 15 straipsnio taisyklės (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-100-222/20150; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. sausio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-31-756/2017; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-304-976/2016; Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. sausio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-24-107/2014; Kauno apygardos teismo 2013 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-132-290/2013).
27. Buvo remtasi Pakto 8 straipsnio nuostatomis (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸²²-2686/2012; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. spalio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1956/2012) ir 14 straipsniu (pvz., Kauno apygardos teismo 2016 m. gruodžio 15 d. nutarimas administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. ATP-981-383/2016; Kauno apygardos teismo 2016 m. lapkričio 15 d. nutarimas administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. ATP-879-319/2016; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-632-798/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-10/2014; Šiaulių apygardos teismo 2014 m. sausio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-4-309/2014).
28. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas bylas rėmėsi Pakto 21 straipsniu (pvz., 2013 m. gruodžio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-1701/2013; 2013 m. liepos 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-2475/2013) ir 22 straipsniu (pvz., 2014 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-2392/2014; 2012 m. birželio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2412/2012).
29. Teismai taip pat rėmėsi Pakto 20 straipsniu (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-359/2014), 7 straipsniu (pvz., Šiaulių apygardos administracinio teismo 2015 m. gegužės 28 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-75-289/2015) ir 25 straipsniu (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. lapkričio 4 d. nutarimas Nr. KT29-N18/2015; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. spalio 20 d. nutarimas Nr. KT27-N16/2015) nuostatomis.

Teisėsaugos pareigūnų kvalifikacijos kėlimas bei Pakto ir dviejų Pakto fakultatyvių protokolų sklaida

30. Vadovaujantis patvirtintomis teisėjų kvalifikacijos kėlimo programomis, teisėjai kasmet dalyvauja su Pakto nuostatomis susijusiuose mokymuose. 2013 m. surengti 4 mokymai dėl apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje taikymo ir tarptautinių žmogaus teisių įsipareigojimų ir praktikos. 2014 m. surengti 8 mokymai smurto artimoje aplinkoje, diskriminacijos įvairiais pagrindais, tarptautinių teisių taikymo, bei prekybos žmonėmis temomis. 2015 m. surengti 4 mokymai prekybos žmonėmis, kardomųjų priemonių, žodžio laisvės, nusikalstamos veikos asmens garbei ir orumui, seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui temomis. 2016 m. surengti 2 mokymai EŽTK, lygiateisiškumo ir diskriminacijos temomis. Teisėjai dalyvavo 4 tarptautiniuose mokymuose prekybos žmonėmis temomis. 2017 m. bus surengti 6 mokymai smurto artimoje aplinkoje, prekybos žmonėmis, pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų temomis.

31. Vadovaujantis patvirtintomis prokurorų kvalifikacijos kėlimo programomis, 2012-2017 m. 143 prokurorai dalyvavo 11 mokymų, susijusių su Pakto taikymu.
- a. 2014 m. ir 2015 m. Teisingumo ministerija organizavo teisės pagrindų mokymus „Aš žinau savo teises“ 30-tyje Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų. 2015 m. ministerija organizavo nemokamų teisinių konsultacijų 15-oje Lietuvos miestų ir miestelių projektą ir teisinio švietimo informacinę kampaniją nacionalinėje spaudoje bei televizijoje. 2016 m. – informacinę kampaniją regioninėje spaudoje ir radijuje, nacionaliniame radijuje, internete ir socialiniuose tinkluose. Teisingumo ministerija taip pat leidžia informacinius leidinius, teikia informaciją apie žmogaus teises ir laisves bei jau 10 metų organizuoja teisinių žinių pasitikrinimo akciją – Konstitucijos egzaminą.

Trečiojo pranešimo ir Komiteto išvadų viešinimas

32. Lietuvos Respublikos trečiasis pranešimas bei Komiteto apibendrinamosios išvados ir rekomendacijos dėl Lietuvos Respublikos trečiojo pranešimo yra viešinamos Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos svetainėje internete www.urm.lt. Lietuvos Respublikos institucijos buvo supažindintos su Komiteto apibendrinamosiomis išvadomis ir rekomendacijomis dėl Lietuvos Respublikos trečiojo pranešimo.

Nediskriminavimas, lygios vyrų ir moterų teisės, tautinės, rasinės ar religinės neapykantos kurstymas, lygybė prieš įstatymą ir mažumoms priklausančių asmenų teisės (2 straipsnio 1 dalis, 3, 19, 20, 26 ir 27 straipsniai)

Atsakymas į Komiteto 5 klausimą

Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo įgyvendinimas

33. 2011 m. gegužės 26 d. buvo priimtas Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, kuris apibrėžia smurto artimoje aplinkoje sampratą, nustato smurto artimoje aplinkoje subjektų teises ir atsakomybę, prevencijos priemonių įgyvendinimą, pagalbos smurto artimoje aplinkoje atveju teikimą ir apsaugos priemonių smurtą patyrusiam asmeniui taikymą.
34. 2013 m. liepos 2 d. ir 2015 m. balandžio 23 d. BK pakeitimais papildytos kai kurių nusikalstamų veikų žmogaus sveikatai, laisvei, seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, privataus gyvenimo neliečiamumui, pavojingų žmogaus sveikatai ir gyvybei sudėtys numatant, kad asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą nepaisant to, ar yra nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas, kai ikiteisminis tyrimas pradėtas nustačius smurto artimoje aplinkoje požymių. Taip pat numatyta kvalifikuota nusikalstamos veikos sudėtis už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, kai minėti veiksmai padaromi savo artimajam giminaičiui ar šeimos nariui.
35. Nuo 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojo Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje pakeitimas, kuriuo patikslinta laikinųjų smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonių skyrimo tvarka. Šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalis nustato, kad gavus pranešimą dėl smurto artimoje aplinkoje, kai nepakanka duomenų nedelsiant pradėti ikiteisminį tyrimą, gali būti skiriamos šios laikinosios smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonės: 1) įpareigojimas smurtautojui laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, jeigu jis gyvena su smurtą patyrusiu

asmeniui; 2) įpareigojimas smurtautojui nesiartinti prie smurtą patyrusio asmens, nebendrauti, neieškoti ryšių su juo. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad tais atvejais, kai nepakanka duomenų nedelsiant pradėti ikiteisminį tyrimą ir būtina patikslinti įvykio aplinkybes, policijos pareigūnas ne vėliau kaip per 24 valandas nuo pranešimo gavimo atlieka smurto artimoje aplinkoje rizikos veiksnių vertinimą ir nustatęs riziką arba esant rašytiniam smurtą patyrusio asmens prašymui nedelsdamas kreipiasi į apylinkės teismą dėl laikinųjų smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonių skyrimo. Įstatyme nustatytos priemonės skiriamos tol, kol bus priimtas sprendimas dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo.

36. Įgyvendinant Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą parengta Valstybinė smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 m. programa, kurios strateginis tikslas – valstybiniu mastu mažinti smurto artimoje aplinkoje lygį šviečiant visuomenę, didinant su tuo dirbančių socialinių darbuotojų kompetenciją, tobulinant smurtą patiriantiems žmonėms suteikiamų paslaugų kokybę bei prieinamumą, stiprinant valstybės institucijų, savivaldybių ir NVO bendradarbiavimą. Pabrėžtina, jog kovos su smurtu prieš moteris strategija yra šios programos dalis.
37. Šiuo metu yra rengiamas Valstybinės smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 m. programos įgyvendinimo 2017–2020 m. veiksmų planas. Veiksmų plane numatytų priemonių įgyvendinimui 2017–2020 m. numatyta 4,026,589 tūkst. eurų.
38. Valstybinės smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 m. programos įgyvendinimo 2017–2020 m. veiksmų plane patvirtinta SPC programa, kuri numato SPC veiklos organizavimą ir finansavimą, teikiant specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims. Jei vaikai buvo smurto artimoje aplinkoje liudininkai ir (ar) vaikai gyvena aplinkoje, kurioje buvo smurtauta, ir (ar) buvo smurtauta tiesiogiai prieš juos, SPC praneša apie tai vaiko teisių apsaugos skyriams.
39. Pažymėtina, kad Generalinės prokuratūros 2017–2019 m. strateginiame veiklos plane viena iš prioritetinių prokuratūros veiklos sričių numatytas baudžiamasis persekiojimas dėl nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu prieš vaikus.
40. Pažymėtina, jog yra stiprinamos priemonės tobulinti teisėsaugos institucijų veiklos funkcijas. 2015 m. birželio 30 d. patvirtinta nauja Policijos pareigūnų reagavimo į pranešimus apie smurtą artimoje aplinkoje tvarkos aprašo redakcija, kurioje nustatyta atskira policijos pranešimo rengimo apie smurtą patyrusius vaikus, susijusius su smurtu artimoje aplinkoje, forma; nustatyta, kad tais atvejais, kai galima smurtą artimoje aplinkoje patyrė nepilnametis arba nepilnametis buvo galimo smurto artimoje aplinkoje liudytojų, arba nepilnametis gyvena aplinkoje, kurioje buvo smurtauta, arba jeigu nepilnametis yra įtariamas smurtavęs, teritorinės policijos įstaigos operatyvaus valdymo padalinio budėtojas ar kitas įgaliotas pareigūnas užpildo atskirą pranešimą apie smurtą prieš vaikus, susijusį su smurtu artimoje aplinkoje, jį užregistruoja Policijos informacinės sistemos dokumentų registravimo posistemyje ir ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo gauto pranešimo apie galimą smurtą artimoje aplinkoje momento elektroniniu paštu praneša vaiko teisių apsaugos skyriui, pranešime nurodydamas pranešimo išsiuntimo datą ir laiką. Teritorinės policijos įstaigos operatyvaus valdymo padalinio budėtojas ar kitas įgaliotas pareigūnas gautą pranešimą apie galimai smurtą artimoje aplinkoje patyrusį asmenį ne vėliau kaip per 12 valandų nuo tarnybinio pranešimo dėl galimo smurto artimoje aplinkoje atvejo surašymo momento užregistruoja Policijos informacinės

sistemos dokumentų registravimo posistemyje ir elektroniniu paštu siunčia SPC, pažymėdamas išsiuntimo laiką. Policijos įstaigoms nurodyta kiekvieną mėnesį iš SPC surinkti duomenis apie gautus pranešimus apie smurtą artimoje aplinkoje. Policijos komisariatas šiuos duomenis palygina su duomenimis apie pradėtus ikiteisminius tyrimus dėl smurto artimoje aplinkoje. Policijos registruojamų įvykių registras buvo papildytas funkcionalumu, suteikiančiu galimybę automatizuotai perduoti duomenis apie smurtą patyrusius asmenis SPC, o apie vaikus, kurie patyrė smurtą, buvo jo liudininkai ar gyvena aplinkoje, kurioje buvo smurtauta, – vaiko teisių apsaugos skyriams.

41. Siekiant įgyvendinti prevencinius mechanizmus, 2016 m. parengtos ir išleistos Metodinės rekomendacijos policijos pareigūnams, skirtos kovai su smurtu artimoje aplinkoje ir smurtu lyties pagrindu. 2017 m. policijoje įdiegta aliarmo (pagalbos mygtukų) sistema, skirta nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims nuo pakartotinio smurto apsaugoti – potencialioms ir esamoms smurto aukoms dalijami pagalbos mygtukai, kuriais vienu paspaudimu galima išsikviesti policijos pagalbą.
42. Be to, didinamas visuomenės informuotumas. Pavyzdžiui, buvo surengti seminarai žurnalistams apie visuomenės informavimo smurto artimoje aplinkoje tema ypatumus. Įgyvendinant Valstybinę smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims programą 2014–2015 m. vyko informacinė kampanija skirta smurto artimoje aplinkoje prevencijai. Taip pat buvo atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų smurto artimoje aplinkoje ir pagalbos priemonių žinomumo tyrimas.
43. Įgyvendinant Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą, siekiant užtikrinti smurto artimoje aplinkoje prevenciją ir kelti teisės saugos pareigūnų kvalifikaciją, 2011–2017 m. prokurorai dalyvavo 52 mokymuose, skirtuose kelti jų kvalifikaciją smurto artimoje aplinkoje bei nepilnamečių justicijos temomis, kuriuose iš viso dalyvavo 824 prokurorai. Papildomai, 2015–2016 m. trys prokurorai dalyvavo trijuose tarptautiniuose mokymuose smurto artimoje aplinkoje, prekybos vaikais ir vaikų išnaudojimo temomis. Siekdama gerinti antrinės teisinės pagalbos teikimą, 2011 m. Teisingumo ministerija organizavo mokymus smurto prieš moteris tema. Pagal 2015 m. parengtą kvalifikacijos tobulinimo programą kovos su smurtu artimoje aplinkoje ir smurtu lyties pagrindu tema, 2015 m. parengta 30 policijos instruktorių ir kvalifikaciją tobulino 376 policijos pareigūnai, 2016 m. – 502 policijos pareigūnai. Taip pat surengti mokymai SPC darbuotojams, mokyklų vaiko gerovės komisijų atstovams, sveikatos priežiūros specialistams.

Pagalba smurto artimoje aplinkoje aukoms

44. Svarbų vaidmenį mažinant smurtą artimoje aplinkoje atlieka Lietuvoje nuo 2012 m. veikiantis SPC tinklas. SPC teikiama trumpalaikė ir (ar) ilgalaikė pagalba smurtą artimoje aplinkoje patiriančiam asmeniui, siekiant įveikti kritinę būklę, apimanti įgalinimą, informavimą, konsultavimą, tarpininkavimą, specializuotą psichologinę ir teisinę pagalbą, pagalbą rengiant dokumentus, pažymų apie SPC žinomus smurto artimoje aplinkoje faktus teisės saugos institucijoms bei savivaldybių administracijų vaiko teisių apsaugos skyriams rengimą. Šio tinklo veikla finansuojama valstybės biudžeto lėšomis. SPC programos finansavimui 2017 m. numatyta 660 000 eurų.
45. SPC duomenimis, 2015 m. buvo užregistruoti 11 432 smurtą artimoje aplinkoje patyrę asmenys, iš kurių patys pagalbos kreipėsi 1 138 asmenys (10 proc. nuo visų per 2015 m. užregistruotų smurtą patyrusių asmenų), o apie 10 294 asmenis (90 proc. nuo visų per 2015

m. užregistruotų smurtą patyrusių asmenų) pranešė policija. Iš visų užregistruotų asmenų, pagalbą gavo 10 591 asmenys (93 proc.), iš kurių 8 208 (77 proc.) moterys, 862 vyrai (8 proc.) ir 1 521 vaikai (14 proc.). Pagalbos atsisakė arba su jais nepavyko susisiekti 812 (0,7 proc.) asmenų. Buvo sudaryti 9171 individualūs pagalbos priemonių planai smurtą patyrusiems asmenims. Daugiausiai suteikta informavimo bei konsultavimo paslaugų – 17 018 kartų, psichologinė pagalba – 4 226 kartus, teisinė pagalba – 2 540 kartų.

46. Nukentėjusieji nuo smurto artimoje aplinkoje gali apsisistoti savivaldybėse veikiančiuose krizių centruose (2015 m. veikė 35 tokie centrai, iš jų 22 įsteigti savivaldybių), laikino apgyvendinimo įstaigose motinoms ir vaikams (2015 m. buvo 5, iš jų 2 įsteigti savivaldybių). Bendras vietų skaičius šiose įstaigose buvo 958, per 2015 metus paslaugas susijusias su apgyvendinimu viso gavo 1460 asmenys, iš jų 475 asmenys patyrę smurtą artimoje aplinkoje. Krizių centrams ir laikino apgyvendinimo įstaigoms motinoms ir vaikams finansuoti iš savivaldybių biudžeto 2015 m. buvo skirta 4,44 mln. eurų, tai sudaro daugiau nei 50 proc. viso šioms įstaigoms skiriamo finansavimo. Kiti finansavimo šaltiniai yra valstybės biudžetas, ES fondų lėšos, Lietuvos ir užsienio rėmėjų parama.
47. Visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje veikia moterų krizių centrai, teikiantys pagalbą moterims, nukentėjusioms nuo savo sutuoktinių ir partnerių smurto. Moterų krizių centrai dirba svarbų krizių intervencijos bei profilaktikos (prevencijos) darbą, teikia neatidėliotiną bei tęstinę pagalbą smurtą ir prievartą patyrusioms moterims. Organizacijos taip pat užsiima advokataavimu, siekdamas tobulinti įstatyminę Lietuvos bazę smurto prieš moteris įveikimo srityje, formuoti atitinkamą politiką bei diegti pažangią praktiką. Organizacijos taip pat gali suteikti laikiną prieglobstį smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims.
48. Lietuvos Respublikos įstatymai numato ir valstybės garantuojamą teisinę pagalbą. Smurto artimoje aplinkoje aukos, vadovaujantis Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nuostatomis, gali pasinaudoti teise į valstybės garantuojamą teisinę pagalbą: *pirminė teisine pagalba*, kuri apima teisinę informaciją, teisines konsultacijas ir valstybės ir savivaldybių institucijoms skirtų dokumentų, išskyrus procesinius dokumentus, rengimą ir *antrinė teisine pagalba*, kuri apima dokumentų rengimą, gynybą ir atstovavimą bylose ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Pirminė teisinė pagalba visiems asmenims yra teikiama neatsižvelgiant į turtą ir pajamas, antrinė teisinė pagalba, vadovaujantis Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 12 straipsnio 2 punktu, asmenims nukentėjusiems dėl nusikaltimų atsiradusios žalos atlyginimo bylose (įskaitant ir smurto artimoje aplinkoje bylas), taip pat teikiama neatsižvelgiant į turtą ir pajamas.

Pranešimai, ikiteisminiai tyrimai, bylos ir kaltais pripažinti asmenys dėl smurto artimoje aplinkoje

49. Lentelėje Nr. 1 pateikiami duomenys apie policijos registruojamus smurto artimoje aplinkoje atvejus ir pradėtus ikiteisminius tyrimus 2012-2016 m. Pradėtų ikiteisminių tyrimų susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, nukreiptų prieš mažamečius asmenis, duomenys yra nekaupiami.

Lentelė Nr. 1. Pranešimai apie smurto artimoje aplinkoje atvejus 2012-2016 m.

Šaltinis: Vidaus reikalų ministerija

	2012	2013	2014	2015	2016
Užregistruoti pranešimai	18 268	21 615	29 339	38 510	50 285
Pradėti ikiteisminiai tyrimai	7 586	10 015	10 374	10 703	10 890

50. Lentelėje Nr. 2 pateikiami Nacionalinės teismų administracijos duomenys, susiję su pirmosios instancijos teismuose išnagrinėtomis baudžiamosiomis bylomis dėl smurto artimoje aplinkoje 2012-2016 m.

Lentelė Nr. 2. Pirmosios instancijos teismuose išnagrinėtos bylos dėl smurto artimoje aplinkoje 2012-2016 m.

Šaltinis: Nacionalinė teismų administracija

	2012	2013	2014	2015	2016
Bylos dėl smurto artimoje aplinkoje	1070	2169	2504	3063	1076 ²

51. Lentelėje Nr. 3 pateikiami Generalinės prokuratūros administruojamos Informacinės prokuratūros sistemos (IPS) duomenys apie pagal BK 140 straipsnio 2 dalį („Smurtas artimoje aplinkoje“) kaltais pripažintus asmenis 2013-07-01–2016-12-31 laikotarpiu. BK 140 straipsnio 2 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už smurtą artimoje aplinkoje atsirado nuo 2013 liepos 2 d., todėl Generalinė prokuratūra negali nurodyti kiek nuteista asmenų dėl smurto artimoje aplinkoje iki tol.

Lentelė Nr. 3. Pagal BK 140 str. 2 dalį kaltais pripažinti asmenys 2013-07-01 – 2016-12-31 laikotarpiu.

Šaltinis: Informacinė prokuratūros sistema

	2012	2013	2014	2015	2016
Asmenys pripažinti kaltais pagal BK 140 str. 2 dalį („Smurtas artimoje aplinkoje“)	Nėra duomenų	827	2985	3168	3177

Atsakymas į Komiteto 6 klausimą

Seksualinio priekabiavimo aukų apsauga

52. BK numatyta baudžiamoji atsakomybė už seksualinį priekabiavimą, kai siekiant seksualinio bendravimo ar pasitenkinimo vulgariais ar panašiais veiksmais, pasiūlymais ar užuominomis priekabiuojama prie pagal tarnybą ar kitaip priklausomo asmens. Už šią nusikalstamą veiką asmuo atsako tik tuo atveju, kai yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas.
53. 2017 m. liepos 11 d. Seimas pritarė BPK įstatymo pakeitimams, kuriais panaikinamas privatus kaltinimo institutas, t.y. kai kaltinimo funkciją vykdo ne prokuroras, o pats nukentėjusysis arba jo teisėtas atstovas. Iki nurodytų pakeitimų bylos dėl seksualinio priekabiavimo buvo nagrinėjamos privatus kaltinimo tvarka. Įsigaliojus šiems pakeitimams, valstybinį kaltinimą bylose dėl seksualinio priekabiavimo palaikys prokuroras, o ikiteisminis tyrimas (esant nukentėjusio asmens skundui, jo teisėto atstovo pareiškimui ar prokuroro reikalavimui) bus atliekamas bendra tvarka.
54. Be baudžiamosios, 2015 m. birželio 25 d. įstatymu patvirtintame Administracinių nusižengimų kodekse numatyta ir administracinė atsakomybė už Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme nustatytų moterų ir vyrų lygių teisių bei Lygių galimybių įstatyme nustatytų lygių galimybių pažeidimus.
55. 2016 m. lapkričio 8 d. nauja redakcija išdėstyta Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme numatyta valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, švietimo įstaigų, mokslo ir studijų

² Duomenys apie smurtą artimoje aplinkoje gaunami atliekant paiešką Teismų informacinėje sistemoje (toliau – LITEKO) rankiniu būdu, pagal raktinius žodžius tekste.

institucijų, darbdavio arba darbdavio atstovo pareiga įgyvendinti lygias moterų ir vyrų teises darbe. Švietimo įstaigos, mokslo ir studijų institucijos privalo imtis priemonių, kad švietimo įstaigų, mokslo ir studijų institucijų mokiniai, studentai ir darbuotojai nepatirtų seksualinio priekabiavimo. Darbdavys arba darbdavio atstovas privalo imtis priemonių, kad darbuotojas nepatirtų priekabiavimo ir seksualinio priekabiavimo. Pagal šio įstatymo 2 straipsnio 6 dalį seksualinis priekabiavimas – nepageidaujamas užgaulus, žodžiu, raštu ar fiziniu veiksniu išreikštas seksualinio pobūdžio elgesys su asmeniu, kai tokį elgesį lemia tikslas ar jo poveikis pakenkti asmens orumui, ypač sukuriant bauginančią, priešišką, žeminančią ar įžeidžiančią aplinką. Įstatymas numato, jog asmuo, manantis, kad jam buvo taikomi nurodyti diskriminaciniai veiksmai, arba tapęs seksualinio priekabiavimo ar priekabiavimo objektu, turi teisę kreiptis objektyvios ir nešališkos pagalbos į Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierių. Asmuo, patyręs diskriminaciją, seksualinį priekabiavimą ar priekabiavimą lyties pagrindu, turi teisę reikalauti iš kaltų asmenų atlyginti turtinę ir neturtinę žalą įstatymų nustatyta tvarka.

56. Atkreiptinas dėmesys, jog naujasis DK, įsigaliojęs nuo 2017 m. liepos 1 d., uždraudžia bet kokią priekabiavimą, įskaitant seksualinį, bet kokiuose darbdavio santykiuose su darbuotojais. Darbdavys yra įpareigotas imtis priemonių, kad darbuotojai darbo vietoje nepatirtų bet kokio priekabiavimo, taip pat ir seksualinio. Darbdavys, kurio vidutinis darbuotojų skaičius yra daugiau kaip penkiasdešimt, privalo priimti ir įprastais darbovietėje būdais paskelbti lygių galimybių politikos įgyvendinimo ir vykdymo priežiūros principų įgyvendinimo priemones.
57. LGKT sulaukia pasiteiravimų telefonu ar el. paštu dėl informacijos, kaip atpažinti seksualinį priekabiavimą, kaip rinkti įrodymus ir pan. LGKT teisininkai nuolat konsultuoja galimas seksualinio priekabiavimo aukas savo kompetencijos ribose.

Skundai, tyrimai ir baudžiamieji nuosprendžiai dėl seksualinio priekabiavimo

58. Generalinės prokuratūros duomenimis, 2010-2016 metais buvo pradėti 28 ikiteisminiai tyrimai dėl seksualinio priekabiavimo (BK 152 str.) (2010 m. - 7; 2011 m. - 5, 2012 m. - 6, 2013 m. - 4, 2014 m. - 0, 2015 m. - 4, 2016 m. - 2), iš jų 13 baigti baudžiamąją bylą perdavus teismui. Nuo 2010 m. išnagrinęjus baudžiamąsias bylas teisme dėl seksualinio priekabiavimo buvo nuteista 12 asmenų, tačiau pažymėtina, jog vien už seksualinį priekabiavimą (BK 152 str.) nuteisti tik 4 asmenys, kiti asmenys kartu buvo nuteisti ir už kitas seksualinio pobūdžio nusikalstamas veikas – išžaginimą (BK 149 str.), seksualinį prievartavimą (BK 150 str.), privertimą lytiškai santykiauti (BK 151 str.), lytinės aistros tenkinimą pažeidžiant nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir (ar) neliečiamumą (BK 151-1 str.), jaunesnio negu šešiolikos asmens tvirkinimą (BK 153 str.), vaiko išnaudojimą pornografijai (BK 162 str.), pelnymąsi iš kito asmens prostitucijos (BK 309 str.) ir pan.
59. Lentelėje Nr. 5 pateikiami Nacionalinės teismų administracijos duomenys, susiję su pirmos instancijos teismuose išnagrintų baudžiamųjų bylų, susijusių su seksualiniu priekabiavimu, statistika 2010-2016 m.

Lentelė Nr. 5. Pirmos instancijos teismuose išnagrintų baudžiamųjų bylų, susijusių su seksualiniu priekabiavimu, statistika 2010-2016 m.

Šaltinis: Nacionalinė teismų administracija

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Seksualinis priekabiavimas (BK 152 str.) išnagrinėta bylų	4	5	5	2	1	2	2

Seksualinis priekabiavimas (BK 152 str.) nuteista asmenų	3	3	2	0	1	0	0
--	---	---	---	---	---	---	---

60. 2010-2016 m. LGKT gavo 6 skundus dėl galimo seksualinio priekabiavimo.

Atsakymas į Komiteto 7 klausimą

Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2012-2014 m. veiklos planas ir jo poveikis

61. Siekiant gerinti romų socialines ir ekonomines sąlygas, 2012–2017 m. įgyvendintas Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2012–2014 m. veiklos planas ir pradėtas įgyvendinti Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015-2020 m. veiksmų planas. Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2012–2014 m. veiklos plane (toliau – Veiklos planas) buvo iškelti du tikslai: gerinti romų socialinę padėtį ir sudaryti sąlygas tarpkultūriniam dialogui. Tikslams pasiekti buvo suplanuoti keturi uždaviniai: 1) plėtoti romų vaikų ir suaugusiųjų švietimą; 2) ugdyti romų vaikų ir suaugusiųjų socialinius įgūdžius; 3) skatinti romų įsitraukimą į darbo rinką; 4) didinti romų kultūros atvirumą ir visuomenės toleranciją. Siekiant įgyvendinti šiuos uždavinius, buvo įgyvendintos 25 priemonės. Veiklos planui įgyvendinti skirta 898 528 eurų, kuriuos sudarė lėšos iš valstybės biudžeto, ES struktūrinės paramos ir ES programos PROGRESS.
62. Pasibaigus veiklos plano įgyvendinimo terminui, 2014 m. pabaigoje buvo atliktas sociologinis tyrimas, kurio tikslas buvo išanalizuoti romų tautinės mažumos padėties pokyčius ir įvertinti visų romų integracijos į Lietuvos visuomenę programų, įgyvendintų nuo 2000 m. rezultatus. Atliekant 2014 m. tyrimą, buvo remiamasi 2001 m. visuotinio gyventojų ir būsto surašymo duomenimis ir 2011 m. visuotinio gyventojų surašymo duomenimis. 2011 m. gyventojų ir būstų surašymo duomenimis šalyje gyveno 2 115 romų tautybės žmonių. Tyrimas atskleidė svarbius romų išsilavinimo pokyčius 2001–2011 m. Teigiamą poslinkį rodo neraštingumo mažėjimas – 2011 m. romų grupėje kelis kartus sumažėjo neraštingų ir nebaigusių pradinės mokyklos asmenų skaičius (nuo 26 proc. iki 10 proc.) ir išaugo pradinį išsilavinimą turinčių žmonių dalis (nuo 31 iki 42 proc.). Daugėjo ir pagrindinį išsilavinimą turinčių asmenų (nuo 15 iki 29 proc.). Tačiau stebimos ir neigiamos tendencijos – palyginti su 2001 m. duomenimis, 2011 m. romų grupėje sumažėjo vidurinę ir aukštesnę išsilavinimą turinčių asmenų dalis (nuo 28 iki 20 proc.). Romų vaikų išsilavinimas 2001–2011 m. pastebimai keitėsi – palyginti su 2001 m. duomenimis, neraštingumas ir nebaigtas pradinis išsilavinimas šioje amžiaus grupėje mažėjo 36 proc., daugėjo pagrindinį išsilavinimą įgijusių asmenų. 2011 m. romų vaikų išsilavinimas nuo bendraamžių Lietuvoje ryškiau skyrėsi tik vidurinio išsilavinimo įgijime, o neraštingumo, pradinio ir pagrindinio išsilavinimo rodikliai skyrėsi tik 1–5 procentais (2001 m. skirtumai siekė 11–36 proc.).
63. Remiantis pastarojo 2014 m. tyrimo duomenimis per pastaruosius dešimt metų ženkliai sumažėjo romų dalis, kurių pagrindinis pragyvenimo šaltinis yra neformali individuali veikla – nuo 27 proc. 2001 m. iki 5 proc. 2011 m. Tuo pačiu laikotarpiu dvigubai išaugo romų dalis, kurių pagrindinis pragyvenimo šaltinis yra pašalpos – nuo 13 proc. 2001 m. iki 26 proc. 2011 m. Nežymiai, tačiau augo ir romų dalis, kurių pagrindinis pragyvenimo šaltinis yra darbo užmokestis – nuo 1 iki 5 proc. Pirmą kartą 2014 m. tyrimas išanalizavo romų moterų padėtį. Lietuvos romų grupėje kiek didesnę dalį sudarė moterys (52 proc.) nei vyrai (48 proc.). Moterų situacija įsidarbinimo aspektu yra blogesnė negu vyrų. Jų integraciją į darbo rinką apsunkina ankstyvos santuokos – maždaug 25 proc. mergaičių pirmo vaiko susilaukia būdamos nepilnametės. 2014 m. tyrimas taip pat atskleidė, kad 24 proc. romų neturi

privalomojo sveikatos draudimo. Privalomuoju sveikatos draudimu yra apdrausti visi vaikai iki 18 metų, taip pat moterys, kurioms įstatymų nustatyta tvarka suteiktos nėštumo ir gimdymo atostogos bei nedirbančios moterys jų nėštumo laikotarpiu 70 dienų. Vienas iš teigiamų romų integracijos programų vykdymo rodiklių – mažėjančios neigiamos nuostatos Lietuvoje romų atžvilgiu nuo 2012 m. – 66 proc. sumažėjo iki 58 proc. 2014 m.

Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 m. veiksmų planas

64. Vykdamas jau pradėtus tikslus ir atsižvelgiant į 2014 m. tyrimo išvadas, buvo parengtas Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 m. veiksmų planas. Veiksmų plano tikslai: skatinti romų tautybės žmonių integraciją į švietimo sistemą; didinti sveikatos paslaugų prieinamumą romų tautybės žmonėms; skatinti romų tautybės žmonių užimtumą; siekti romų tautybės moterų įgalinimo; gerinti romų tautybės žmonių gyvenamojo būsto sąlygas; skatinti tarpkultūrinį dialogą.
65. 2015-2016 m. vykdamas naująjį 2015-2020 m. Romų integracijos į Lietuvos visuomenę veiksmų planą, Švietimo ir mokslo ministerija pradėjo rengti mokymo programą ir organizavo kvalifikacijos tobulinimo seminarą specialistams dirbantiems su romų vaikais. Romų visuomenės centre buvo organizuotas neformalus ugdymas, valstybinės kalbos kursai ir paskaitos romų moterims ir mergaitėms sveikatos klausimais. Lietuvos darbo birža 389 romams suteikė konsultavimo paslaugas įsidarbinant. LGKT užsakymu 2015 m. buvo atliktas tyrimas, kurio pagrindu vykdomas Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 m. veiksmų plano stebėsenos mechanizmas.
66. Vilniaus miesto savivaldybė 2016 m. balandžio 19 d. patvirtino Vilniaus romų taboro bendruomenės integracijos į visuomenę 2016-2019 metų programą, kurios tikslai: 1. skatinti romų tautybės žmonių integraciją į švietimo sistemą; 2. didinti sveikatos paslaugų prieinamumą; 3. siekti socialinės atskirties mažinimo; 4. gerinti romų tautybės žmonių gyvenimo sąlygas; 5. didinti romų kultūros savitumo atvirumą; 6. stabdyti narkomanijos plitimą Kirtimuose ir šalia jo esančioje teritorijoje.
67. Viešoji įstaiga „Romų visuomenės centras“, kurios steigėjais yra TMD, Vilniaus miesto savivaldybė, Lietuvos vaikų fondas ir Lietuvos čigonų bendrija „Čigonų laužas“, su partneriais iš kitų ES valstybių įgyvendino daugybę tarptautinių projektų, kurių tikslas skatinti romų integraciją. Be to, TMD nuo 2016-2017 m. įgyvendino projektą, kuriuo buvo siekiama skatinti romų bendruomenių ir vietos savivaldybių bendradarbiavimą bei užtikrinti savitarpio dialogą, sprendžiant romų tautinei mažumai aktualius klausimus socialinės įtraukties, švietimo, sveikatos apsaugos ir kultūros srityse. Šiuo projektu buvo papildomai organizuojami mokymai įvairiems specialistams, dirbantiems su romais. Atkreiptinas dėmesys, jog Kultūros ministerija 2012–2015 m. romų organizacijų projektams skyrė 23 040 eurų, o TMD 2015–2017 m. skyrė 20 400 eurų.
68. Skatinant romų integraciją į darbo rinką, kasmet ES struktūrinės paramos lėšomis finansuojami projektai, skirti padėti socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriantiems romams surasti darbą. 2012 m. buvo įgyvendintas projektas, kurio metu buvo įdarbinti 37 romai; 2 romai pradėjo nuosavą verslą; 1 asmuo pradėjo mokytis profesinėje mokykloje. Pasibaigus šiam projektui, Lietuvos čigonų bendrija pradėjo vykdyti kitą romų įdarbinimui skirtą projektą, kurio metu 240 romų buvo suteiktos socialinės ir profesinės reabilitacijos paslaugos; 30 romų įsidarbino. Abu projektai truko trejus metus, biudžetas – po 580 tūkst. eurų.

69. 2016-2020 m. vykdomas Romų įdarbinimo ir mokymų projektas (projekto biudžetas - 868 860 eurų), kuriuo numatyta: 1. individualus ar grupinis motyvavimas, asmens poreikių vertinimas, socialinių ir darbinių įgūdžių ugdymas, palaikymas bei atkūrimas; 2. tikslinės grupės surinkimas ir projekto naudos pristatymas; 3. socialinio darbuotojo, teisininko konsultacijos; 4. sociokultūrinės paslaugos, sporto užsiėmimai Eišiškėse; 5. bendrųjų įgūdžių (pvz., skaitmeninio raštingumo, kalbų, verslumo) ugdymas; 6. komunikacijos ir viešo kalbėjimo mokymai; 7. tarpininkavimas ir kita pagalba įsidarbinant bei įsidarbinus. Planuojama, kad projekto veiklose iš viso dalyvaus 300 romų; po projekto pradės ieškoti darbo, mokytis arba dirbti 40 proc. visų dalyvių.
70. Siekiant gerinti romų socialines ir ekonomines sąlygas yra vykdomi kiti tarptautiniai ir nacionaliniai projektai, romų kultūros ir tradicijų puoselėjimas bei savivaldybių iniciatyvos skatinant romų integraciją. 2014 m. bendradarbiaujant su ET įgyventa programa „ROMED“, pagal kurią 15 romų tautybės asmenų buvo apmokyti dirbti tarpkultūriniais tarpininkais tarp viešojo administravimo institucijų ir romų bendruomenės.
71. Taip pat buvo atliktos studijos: 1. „Vietinių romų integracijos priemonių suderinamumas su romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015-2020 veiksmų planu ir Europos Tarybos rekomendacijomis dėl efektyvių romų integracijos priemonių šalyse narėse: Lietuvos romų dalyvavimas švietimo sistemoje“; 2. „Ankstyvoji santuoka – kliūtis romių dalyvavimui visuomeniniame gyvenime“; 3. Romų bendruomenių ir savivaldybių bendradarbiavimo įgyvendinant Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015-2020 metų veiksmų planą galimybių studiją.
72. 2013 m. Lietuva taip pat prisijungė prie ET kampanijos „Dosta“, kuria siekiama didinti visuomenės sąmoningumą ir kovoti su prietarais ir neigiamais stereotipais apie romų tautinei mažumai priklausančius asmenis.

Užregistruoti diskriminacijos dėl grupinės priklausomybės atvejai

73. BK 169 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už diskriminavimą dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės. BK 170 straipsnis nustato baudžiamąją atsakomybę už kurstymą prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę, o BK 170-1 straipsnis - už grupių ir organizacijų, turinčių tikslą diskriminuoti žmonių grupę arba kurstyti prieš ją, kūrimą ir veiklą.
74. Generalinėje prokuratūroje nėra kaupiami duomenys dėl pavojingų veikų formų numatytų BK 169, 170 ar 170-1 straipsniuose, tad duomenų dėl perduotų baudžiamųjų bylų teismui nagrinėti ar asmenų pripažintų kaltais dėl konkrečių veikos padarymo formų pateikti neįmanoma. Kita vertus, pabrėžtina, jog yra kaupiami duomenys dėl pradėtų ikiteisminių tyrimų. Remiantis šiais duomenimis, ketvirtojo pranešimo laikotarpiu pagal BK 169 straipsnį buvo atliekamas tik 1 ikiteisminis tyrimas dėl diskriminacijos, nukreiptos prieš romų bendruomenę, kuris buvo nutrauktas nesant padarytos nusikalstamos veikos sudėties.

Atsakymas į Komiteto 8 klausimą

Diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu draudimas ir šalinimas

75. Lietuvos Respublikos įstatymai draudžia diskriminaciją įvairiais pagrindais. Už

diskriminavimą dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės numatoma baudžiamoji atsakomybė. Papildomai, lygių galimybių įstatymas draudžia diskriminaciją įvairiais pagrindais, įskaitant ir diskriminavimą lytinės orientacijos pagrindu.

76. DK, įsigaliojęs nuo 2017 m. liepos 1 d., įtvirtina diskriminacijos lyties ir seksualinės orientacijos uždraudimą. DK 59 straipsnis numato, kad darbo sutartis darbdavio valia negali būti nutraukta dėl kreipimosi į administracinius organus dėl lyties ir seksualinės orientacijos diskriminacinių motyvų.
77. LGKT savo veikloje vadovaujasi Lygių galimybių įstatymu, kuriame reglamentuota dvejopa veikla mažinant diskriminacijos dėl lytinės orientacijos žalą. LGKT tiria skundus, atlieka tyrimus savo iniciatyva ir teikia konsultacijas dėl paklausimų dėl diskriminacijos, *inter alia*, lytinės orientacijos pagrindu darbo santykių, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, švietimo įstaigų, kitų švietimo tiekėjų bei mokslo ir studijų institucijų, prekių pardavėjų, gamintojų ar paslaugų teikėjų, darbuotojų ir darbdavių organizacijų ar kitų organizacijų (asociacijų), susivienijusių profesiniu pagrindu veikloje. LGKT taip pat atlieka nepriklausomus tyrimus, susijusius su diskriminacijos atvejais, ir nepriklausomas diskriminacijos padėties apžvalgas, skelbia nepriklausomas ataskaitas, teikia išvadas ir rekomendacijas bet kokiais su diskriminacija susijusiais klausimais dėl šio įstatymo įgyvendinimo, taip pat pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms dėl teisės aktų tobulinimo ir lygių teisių įgyvendinimo politikos prioritetų, vykdo prevencinę ir švietėjišką veiklą, lygių galimybių užtikrinimo sklaidą. LGKT aktyviai prisideda prie vykstančio teisėkūros proceso, rengdama ir teikdama pastabas dėl Teisingumo ministerijos parengtų alternatyvių pasiūlymų, dalyvaudama Sveikatos apsaugos ministerijos organizuojamuose pasitarimuose, siekiant panaikinti susidariusią teisės spragą dėl lytinės tapatybės teisinio pripažinimo.
78. Atkreiptinas dėmesys, jog ketvirtojo pranešimo laikotarpiu tyrimų susijusių su diskriminavimu remiantis seksualine orientacija skaičius buvo labai mažas, tad 2013 m. spalį LGKT užsakymu buvo atliktas tyrimas dėl Lietuvos gyventojų nuomonės dėl diskriminacijos įvairių visuomenės grupių atžvilgiu, kuris be kitų pagrindų apėmė ir lytinę orientaciją. Šis tyrimas atskleidė visuomenės požiūrį į homoseksualius asmenis darbo rinkoje, švietimo bei kitose srityse³. 2015 m. LGKT užsakymu buvo atliktas papildomas tyrimas „Patyčių dėl įvairių tapatybės aspektų paplitimas Lietuvos mokyklose“. Tyrimo tikslas – įvertinti patyčių dėl įvairių tapatybės aspektų paplitimą Lietuvos mokyklose ir nustatyti pagrindinius tapatybės aspektus, dėl kurių moksleiviai daugiausiai tyčiojasi vieni iš kitų. Patyčios dėl realios ar tariamos seksualinės orientacijos buvo vienas iš tyrimo aspektų⁴: respondentai buvo klausiami apie jų patirtas patyčias dėl priklausymo arba tariamo priklausymo homoseksualių, biseksualių ar translyčių asmenų bendruomenei. Šių tyrimų rezultatai padės vystyti tolimesnes iniciatyvas ieškant priemonių užkirsti kelią diskriminacijai seksualinės orientacijos pagrindu.
79. Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punkto nuostata, numatanti, kad neigiamą poveikį nepilnamečiams darančiai informacijai priskiriama informacija, kuria niekinamos šeimos vertybės, skatinama kitokia, negu Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir CK įtvirtinta, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata, taikymo, per laikotarpį nuo 2014 m. rugsėjo 24 d. iki 2017 m. gegužės 12 d. taikyta nebuvo. Atkreiptinas dėmesys, jog 2014 m. balandžio 8 d. pasakų knygos „Gintarinė

³Su tyrimų rezultatais galima susipažinti adresu: <http://lygybe.lt/lt/lygiu-galimybiu-sklaida/tyrimai-lygybes-srityje/379>

⁴Su tyrimo rezultatais galima susipažinti adresu: <http://lygybe.lt/data/public/uploads/2015/12/patyciu-del-ivairiu-tapatybes-aspektu-paplitimas-lietuvos-mokyklose.pdf>

širdis“ turinys buvo įvertintas po knygos išleidimo, dėl išvados į inspektorių kreipėsi Kultūros ministerija. Atlikus vertinimą, nustatyta, kad dviejose knygos pasakose skelbiama informacija yra žalinga nepilnamečiams iki 14 metų, todėl knyga turėjo būti pažymėta indeksu (N-14). Tačiau knygos platinimas leidėjo iniciatyva buvo sustabdytas, o likęs neišplatintas knygos tiražas gražintas leidyklai. 2014-ųjų pabaigoje knyga „Gintarinė širdis“ nevyriausybinų organizacijų lėšomis buvo perleista ir gražinta į prekybą. 2014 m. rugsėjo 24 d. ŽEIT pateikė išvadą į LGL kreipimąsi dėl socialinio klipo vertinimo. Išvadoje nustatė, kad socialiniame klipe pateikta informacija priskirtina neigiamą poveikį darančios informacijos kategorijai. Nors išvada buvo rekomendacinio pobūdžio, ją LGL apskundė Vilniaus apygardos administraciniam teismui. Teismas 2014 m. spalio 24 d. nutartimi atsisakė nagrinėti LGL skundą pripažinęs, jog pačios LGL prašymu priimta inspektoriaus išvada yra rekomendacinio pobūdžio dokumentas. Be to, siekdama aptarti probleminių nuostatų taikymo ir įgyvendinimo aspektus, ŽEIT 2017 m. planuoja vykdyti tęstines konsultacijas su LGBTI teises ginančiomis NVO.

EŽTT byla L. prieš Lietuvą

80. EŽTT byloje *L. prieš Lietuvą* (Nr. 27527/03), vykdant 2007 m. rugsėjo 11 d. EŽTT sprendimą, iki šiol neįvykdytos bendrosios priemonės, t. y. nepriimtas lyties keitimo sąlygas ir tvarką nustatantis specialus įstatymas, numatytas CK 2.27 straipsnio 2 dalyje. Šią jau daugiau kaip dešimtmetį egzistuojančią teisės spragą, dėl kurios *L.* byloje ir buvo nustatytas EŽTK 8 straipsnio (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) pažeidimas, šiuo metu iš dalies užpildo Lietuvos teismai, tenkindami asmenų skundus ir įpareigodami pakeisti įrašus asmens dokumentuose po užsienyje atlikto lyties pakeitimo, taip pat legislatyvinės omisijos, kaip neteisėto valdžios institucijų neveikimo pagrindu, priteisdami žalos atlyginimą.
81. Pažymėtina, kad 2015 m. sausio 12 d. sveikatos apsaugos ministro ir teisingumo ministro įsakymu dėl darbo grupės pasiūlymams dėl EŽTT 2007 m. rugsėjo 11 d. sprendimo byloje *L. prieš Lietuvą* įgyvendinimo pateikti sudarymo buvo sudaryta darbo grupė, kuriai buvo pavesta iki 2015 m. liepos 15 d. nustatyti galimus EŽTT 2007 m. rugsėjo 11 d. sprendime byloje *L. prieš Lietuvą* konstatuotos teisės spragos šalinimo būdus ir priemones, kuriomis *inter alia* būtų užtikrintas gydymo teikimas asmenims, turintiems lyties tapatumo sutrikimų, jų pagrindu parengti ir pateikti pasiūlymus dėl keistinių teisės aktų. Pažymėtina, kad 2015 m. rugpjūčio 6 d. Teisingumo ministerija pateikė Vyriausybei CK 2.27 straipsnio pakeitimo projektą, kuris buvo parengtas pirmiau minėtos darbo grupės pasiūlymų pagrindu (siūlyta keisti CK 2.27 straipsnį, pasirenkant vieną iš trijų alternatyvų: *1 alternatyva*: asmeniui numatoma galimybė civilinės būklės aktų įrašus pakeisti gydymo įstaigoje; *2 alternatyva*: nenumatoma jokių specialių sąlygų transseksualumui gydyti, kadangi bet kurio sveikatos sutrikimo gydymo reikalavimai, gydymo eiga ir pan. yra sveikatos priežiūros sritį reglamentuojančių teisės aktų dalykas; *3 alternatyva*: nustatoma, kad chirurginės išorinių lyties požymių korekcijai būtinas teismo leidimas). 2015 m. rugpjūčio 17 d. Teisingumo ministerija Vyriausybei pateikė minėtos *2 alternatyvos* pagrindu parengtą CK 2.27 straipsnio pakeitimo projektą.
82. Išryškėjus teisėkūros procese išsiskyrusioms suinteresuotų asmenų nuomonėms, ir siekiant užtikrinti galimybę platesniam visuomenės ratui išsakyti savo nuomonę dėl sprendimo byloje *L. prieš Lietuvą* įgyvendinimo, 2016 m. gegužės mėn. Vyriausybės atstovo EŽTT internetinėje svetainėje šiuo klausimu buvo paskelbtos viešosios konsultacijos⁵. 2016 m. birželio 2 d. vyko apskrito stalo diskusija su suinteresuotais asmenimis.

⁵ <http://lrv-atstovas-eztt.lt/naujienos/konsultacijos-su-visuomene-del-europos-zmogaus-teisiu-teismo-sprendimo-byloje-l-pries-lietuva-vykdymo>

Teisinis lyties pakeitimo pripažinimas

83. 2017 m. kovo 22 d. Vyriausybė priėmė protokolinią nutarimą, kuriuo Sveikatos apsaugos ministerijai ir Teisingumo ministerijai pavedė parengti EŽTT sprendimo byloje *L. prieš Lietuvą* konstatuotai teisės spragai panaikinti ir reikiamų gydymo paslaugų asmenims, turintiems lyties tapatumo sutrikimų, teikimui užtikrinti būtinus teisės aktus. Įgyvendinant šį protokolinią nutarimą Sveikatos apsaugos ministerijoje darbą yra pradėjusi darbo grupė, kuri sieks iki 2017 m. rugsėjo 1 d. paruošti medicininių paslaugų, nesusijusių su chirurgine intervencija, teikimo asmenims, turintiems lyties tapatumo sutrikimų, aprašą. Teisingumo ministrės įsakymu sudarytai kitai darbo grupei pavesta iki 2017 m. rugsėjo 1 d. pateikti teisės aktų projektus, susijusius su teisės į lytinės tapatybės teisinį pripažinimą teisiniu reglamentavimu. Pažymėtina, kad Lietuvos nacionaliniai teismai savo praktikoje pripažįsta teisę į žalos atlyginimą dėl lyties pakeitimą ir gydymą nustatančio tinkamo teisinio reguliavimo nebuvimo Lietuvoje suinteresuotiems asmenims, įstatymų leidėjui delsiant priimti CK 2.27 straipsnio 2 dalyje nustatytos pareigos priimti lyties pakeitimo sąlygas ir tvarką nustatantį įstatymą. Šiuo metu Lietuvos teismuose yra išnagrinėtos dvi bylos, kuriose teismai įpareigojo valdžios institucijas pakeisti civilinės būklės aktų įrašus nuo transseksualumo kenčiantiems asmenims, neatlikus negrįžtamos lyties keitimo operacijos.
84. Pagal Asmens tapatybės kortelės ir paso įstatymą, asmens tapatybės kortelė ar pasas keičiami piliečiui pakeitus lytį. Asmens duomenys, įskaitant lytį, šiuose dokumentuose įrašomi pagal duomenis apie pilietį, esančius Lietuvos Respublikos gyventojų registre. Asmens lyties pakeitimas yra privalomai registruojamas civilinės būklės aktas pagal CK, kurio pagrindu atitinkami asmens duomenys įrašomi (pakeičiami) Gyventojų registre, o šio registro duomenų pagrindu išrašomi asmens tapatybę patvirtinantys dokumentai (pasas, asmens tapatybės kortelė).

Užregistruoti diskriminacijos seksualinės orientacijos pagrindu atvejai

85. Remiantis Generalinės prokuratūros duomenimis, pagal BK 169 straipsnį buvo pradėta 16 ikiteisminių tyrimų dėl diskriminacijos seksualinės orientacijos pagrindu.
86. Nuo 2010 m. iki 2016 m. LGKT gauta 20 skundų ir 2 tyrimai pradėti lygių galimybių kontrolieriaus iniciatyva dėl galimos diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu, t.y. ataskaitiniu laikotarpiu LGKT per metus vidutiniškai buvo atliekami 3 tyrimai dėl galimos diskriminacijos minėtu pagrindu.

Atsakymas į Komiteto 9 klausimą

Užregistruoti kurstymo prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę atvejai

87. BK 170 straipsnis nustato baudžiamąją atsakomybę už kurstymą prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę, o BK 170-1 straipsnis - už grupių ir organizacijų, turinčių tikslą diskriminuoti žmonių grupę arba kurstyti prieš ją, kūrimą ir veiklą.
88. Nuo 2017 m. gegužės 4 d. įsigaliojo BK 169, 170 ir 170-1 straipsnių pakeitimo įstatymas, kuriuo išplėstos nusikalstamų veikų, susijusių su nusikalstamomis veikomis, padaromomis dėl rasinių, diskriminacinių ar ksenofobinių motyvų, sudėtys – baudžiamoji atsakomybė numatyta už diskriminaciją dėl amžiaus ir neįgalumo, taip pat už diskriminacijos ar smurto kurstymą ar neapykantos skatinimą prieš šias grupes.

89. Lentelėje Nr. 6 pateikiama statistika iš Nusikalstamų veikų žinybinio registro apie nusikaltimus pagal BK 170 straipsnį („Kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę“).

Lentelė Nr. 6. Nusikaltimai pagal BK 170 str. 2010-2016 m.

Šaltinis: Nusikalstamų veikų žinybinis registras

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Užregistruoti nusikaltimai	158	328	266	152	102	138	47
Į teismą perduoti nusikaltimai	22	123	71	45	42	43	32

90. Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenimis, 2011–2015 m. nusikaltimų pagal BK 170-1 straipsnį („Grupių ir organizacijų, turinčių tikslą diskriminuoti žmonių grupę arba kurstyti prieš ją, kūrimas ir veikla“) užregistruota nebuvo. 2016 m. užregistruotas 1 toks nusikaltimas.

91. Lentelėje Nr. 7 pateikiami Nusikalstamų veikų žinybinio registro ir Įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registro duomenys⁶ apie pagal BK 138, 140, 145, 284 ir 312 straipsnius⁷ užregistruotus nusikaltimus, kurie galimai buvo padaryti siekiant išreikšti neapykantą asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl seksualinės orientacijos, rasės ar tautybės.

Lentelė Nr. 7. Nusikaltimai pagal BK 138, 140, 145, 284 ir 312 str., galimai padaryti siekiant išreikšti neapykantą, 2011-2016 m.

Šaltinis: Nusikalstamų veikų žinybinis registras ir Įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registras

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Užregistruoti nusikaltimai	5	5	2	0	1	4
Į teismą perduoti nusikaltimai	2	2	2	0	1	1
Priimti apkaltinamieji nuosprendžiai	n.d.	2	2	1	1	1

92. Įgyvendinant veiksmingų teisių gynimo priemonių nusikaltimų aukoms užtikrinimą pažymėtina, kad, vadovaujantis Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nuostatomis, nusikaltimų, padaromų dėl rasinių, diskriminacinių ar ksenofobinių motyvų, aukos gali pasinaudoti minėta valstybės garantuojama teisine pagalba (žr. atsakymą į Komiteto 5 klausimą).

93. 2011-2017 m. ikiteisminio tyrimo institucijų prašymu dėl nesantaikos kurstymo ŽEIT iš viso buvo atliktos 581 viešosios informacijos turinio ekspertizės. Nesantaikos (neapykantos, diskriminacijos) kurstymas įstatyme numatytais pagrindais nustatytas 532 tyrimo objektuose, tyčiojimas (niekinimas, įžeidimas) įstatyme numatytais pagrindais nustatytas 1367 tyrimo objektuose, kurstymas smurtauti (fiziškai susidoroti) įstatyme numatytais pagrindais nustatytas 600 tyrimo objektuose.

⁶ duomenys gaunami atliekant paiešką registruose rankiniu būdu.

⁷ 138 str. „Nesunkus sveikatos sutrikdymas“, 140 str. „Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas“, 145 str. „Grasvinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimas“, 284 str. „Viešosios tvarkos pažeidimas“, 312 str. „Kapo ar kitos viešosios pagarbos vietos išniekinimas“.

Nediskriminavimo skatinimas

94. 2017 m. gegužės 15 d. patvirtintas Nediskriminavimo skatinimo 2017–2019 m. veiksmų planas. Plano paskirtis – ugdyti pagarbą žmogui, užtikrinti teisės aktų, nustatančių nediskriminavimo ir lygių galimybių principą, nuostatų įgyvendinimą, didinti teisinį sąmoningumą, tarpusavio supratimą lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, informuoti visuomenę apie vykdomas lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo priemones, stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo srityje. Veiksmų planas apima teisinės bazės tobulinimą; visuomenės informavimą ir švietimą; nediskriminavimo skatinimo tyrimus ir apžvalgas ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimą. Veiksmų plano įgyvendinimo veiksmams didės pagarbą žmogui, teisinis visuomenės sąmoningumas ir tarpusavio supratimas; bus patobulinti teisės aktai ir priemonės jiems veiksmingai įgyvendinti, sustiprės tarpinstitucinis bendradarbiavimas.
95. Siekiant kovoti su neapykantos apraiškomis viešojoje informacijoje (neiškiriant konkretaus pagrindo, kuriuo reiškiamas neapykanta) 2014 m. ŽEIT aktyviai dalyvavo tarptautinės žurnalistų bendruomenės – NVO „Media4change“ mokymuose regioninės žiniasklaidos atstovams, kuriuose mokytą atpažinti neapykantos kalbą ir jos išvengti žurnalisto veikloje. 2014 m. taip pat surengti mokymai Lietuvos žurnalistų sąjungos atstovams „*Žurnalistų etika ir žiniasklaidos teisė: ar įmanoma konkurencija dėl etiškos žurnalistikos?*“, kuriuose buvo pateiktos rekomendacijos žurnalistams, kaip pranešant apie įvykius, cituojant informacijos šaltinius neskleisti neapykantos kalbos, tinkamai į ją reaguoti. Be to, ŽEIT bendradarbiaujant su Utenos apskrities vyriausioju policijos komisariatu 2014 rugsėjo 11 d. surengti (4 akad. val.) mokymai penkių miestų policijos komisariatų darbuotojams. Mokymuose taip pat aptarti klausimai dėl neapykantos kurstymo internete tyrimų.
96. Siekiant mažinti neapykantos kalbos apimtį interneto portalų komentaruose, ŽEIT 2015 m. Interneto žiniasklaidos asociacijai pateikė pavyzdinį nesantaikos kalbos sąvadą, kad interneto portalai galėtų efektyviau stebėti komentuojančių asmenų kalbą ir operatyviai šalinti komentarus, kuriuose būtų aptinkamos neapykantos kalbos apraiškos.
97. 2016 m. gegužės 31 d. Europos Komisijai inicijavus, tarp Europos Komisijos ir didžiųjų IT kompanijų *Facebook*, *Google*, *Youtube*, *Microsoft* ir *Twitter* buvo patvirtintas Kovos su neapykantos kurstymu internete elgesio kodeksas. Elgesio kodeksu *inter alia* siekiama užtikrinti veiksmingesnį ir spartesnį IT bendrovių ir ES valstybių narių institucijų bendradarbiavimą, susijusį su pranešimų apie neapykantos kurstymą nagrinėjimu ir tokio turinio pašalinimu ar prieigos prie jo panaikinimu. Todėl ES valstybės narės įsipareigojo paskirti nacionalinius kontaktinius asmenis, kurie tiesiogiai ir efektyviai bendradarbiautų su IT bendrovėmis pateikiant ir nagrinėjant pranešimus apie neapykantą kurstantį turinį. Remiantis minėtu Kodeksu, ŽEIT atstovas tapo Lietuvos kontaktiniu asmeniu, tai sudarys pagrindą operatyviai šalinti nesantaikos kalbą iš socialinių tinklų.
98. Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose į pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas įtrauktas švietimas apie holokaustą ir tolerancijos ugdymas. Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti organizuoja šią švietimo veiklą, remdamasi 2002 m. patvirtinta Švietimo apie totalitarinių režimų nusikaltimus, nusikaltimų žmogiškumui prevencijos ir tolerancijos ugdymo programa.

Programa įgyvendinama keturiomis kryptimis: 1) Tolerancijos ugdymo centrų tinklo kūrimas ir plėtimas; 2) Bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų švietimas; 3) Atmintinų dienų minėjimų ir projektinės veiklos inicijavimas; 4) Metodinės medžiagos rengimas. Į šios programos įgyvendinimą siekiama įtraukti ne tik istorijos, bet ir kitų dalykų (etikos ir tikybos, kalbų, muzikos, dailės) mokytojus. Mokytojų švietimas vykdomas, organizuojant seminarus Lietuvoje ir užsienyje.

99. 2016 m. TMD žurnalistams surengė konferenciją ir seminarus, tautinių mažumų politikos, tolerancijos, neapykantos kalbos ir stereotipų temomis, bei seminarą Lietuvos miestų sekmadieninių mokyklų pedagogams.

Teisėsaugos pareigūnų mokymai ir kvalifikacijos kėlimas

100. Įgyvendinant 2015 m. pasirašytą Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos ir ODIHR supratimo memorandumą, parengta Lietuvos policijos pareigūnams pritaikyta mokymo programa kovos su neapykantos nusikaltimais klausimais. Mokymo programos tikslas – tobulinti policijos pareigūnų žinias ir įgūdžius, skirtus reagavimui į neapykantos nusikaltimus gerinti, ir policijos pareigūnus išmokyti: atpažinti neapykantos nusikaltimus ir suprasti jų poveikį aukoms; suprasti ir tinkamai taikyti atitinkamas BK nuostatas; taikyti įgytus įgūdžius reaguojant į neapykantos nusikaltimus ir juos tiriant. 2015 m. parengti 24 policijos instruktoriai, kurie įpareigoti įgytas žinias perteikti kitiems pareigūnams. Šiuose mokymuose taip pat dalyvavo prokurorai, kurių specializacija – neapykantos ir diskriminacijos nusikalstamų veikų tyrimas. 2016 m. pagal minėtą programą buvo mokomi 398 policijos pareigūnai. 2016 m. balandžio 20–21 d. Tautinių bendrijų namai organizavo mokomąjį seminarą Vilniaus apskrities policijos pareigūnams apie Lietuvos tautines bendrijas. Seminarą išklausė 52 dalyviai. 2017 m. planuojama organizuoti policijos pareigūnams kvalifikacijos tobulinimo kursus tema „Pareigūnų veiksmai neapykantos nusikaltimų atvejais“.
101. Papildomai, siekiant kelti prokurorų kompetenciją dėl nusikaltimų tyrimų numatytų BK 169 ir 170 straipsniuose, 2011-2015 m. 47 prokurorai dalyvavo 7 mokymuose Lietuvoje ir užsienyje, susijusiuose su neapykantos ir diskriminacijos nusikaltimais.
102. 2017 m. bendradarbiaujant su ODIHR bus organizuojami teisėsaugos pareigūnų kompetencijų neapykantos nusikaltimų tyrimų srityje mokymai, atsižvelgiant į JT Rasinės diskriminacijos panaikinimo komiteto baigiamąsias pastabas dėl Lietuvos šeštojo, septintojo, aštuntojo periodinių pranešimų.

Atsakymas į Komiteto 10 klausimą

Moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimas

103. Nuo 2017 m. liepos 1 d. įsigaliojusio DK 26 straipsnyje įtvirtinta pareiga darbdaviui už tokį patį ir vienodos vertės darbą mokėti vienodą darbo užmokestį.
104. Siekiant užtikrinti veiksmingą teisės aktų moterų ir vyrų lygių galimybių srityje įgyvendinimą, planuojama patvirtinti Teisės aktų projektų poveikio lytims vertinimo metodikos projektą.
105. Siekiant nuosekliai, kompleksiskai ir sistemingai spręsti lyčių lygybės problemas, Lietuvos

Respublikoje įgyvendinama Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių programa 2015–2021 m. Šios programos tikslai – skatinti vienodas moterų ir vyrų galimybes užimtumo ir darbo srityje, siekti subalansuoto moterų ir vyrų dalyvavimo priimančias sprendimus ir einant aukščiausias pareigas, didinti moterų ir vyrų lygybės institucinių mechanizmų efektyvumą, skatinti lyčių aspekto integravimą daugelyje sričių: švietimo ir mokslo, kultūros, sveikatos apsaugos, aplinkos, krašto apsaugos, teisingumo prieinamumo, bei įgyvendinti ES ir tarptautinius įsipareigojimus moterų ir vyrų lygybės srityje. Programos tikslams ir uždaviniams įgyvendinti parengtas Veiksmų planas 2015–2017 m. Šiuo metu rengiamas Programos įgyvendinimo veiksmų planas 2018–2021 m.

106. Atsižvelgiant į tai, jog 2015–2021 m. programoje yra numatyta priemonė „Stiprinti moterų ir vyrų lygybės užtikrinimą vietos savivaldos lygmeniu“, 2016 m. LGKT pradėjo įgyvendinti ES struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamą valstybės projektą „Savivaldybės sėkmės kodas – lyčių lygybė“⁸. Projekto tikslas – skatinti moterų ir vyrų lygybę vietos savivaldos lygmeniu, siekiant pagerinti visuomenės, verslo bei viešojo sektoriaus supratimą apie moterų ir vyrų lygių galimybių privalumus darbo rinkoje.
107. Lentelėje Nr. 8 pateikiamas bendras gautų skundų ir tyrimų, dėl diskriminacijos lyties pagrindu pradėtų lygių galimybių kontrolieriaus iniciatyva, skaičius 2010-2016 m.

Lentelė Nr. 8. Skundų ir tyrimų, dėl diskriminacijos lyties pagrindu pradėtų lygių galimybių kontrolieriaus iniciatyva, skaičius, 2010-2016 m.

Šaltinis: Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Tyrimų skaičius	40	42	63	34	87	85	89

Atsakymas į Komiteto 11 klausimą

Lygių galimybių užtikrinimas įsidarbinimo, sveikatos priežiūros, būsto ir švietimo srityse

108. Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta, kad nurodymas diskriminuoti asmenį lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu laikomas diskriminacija.
109. Vadovaujantis nuo 2017 m. liepos 1 d. galiojančiu DK, darbdavys privalo įgyvendinti lyčių lygybės ir nediskriminavimo kitais pagrindais principus. Tai reiškia, kad esant bet kokių darbdavio santykių su darbuotojais tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, seksualinis priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, narystės politinėje partijoje ar asociacijoje, religijos, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, išskyrus atvejus dėl asmens išpažįstamos religijos, tikėjimo ar įsitikinimų dirbantiems religinėse bendruomenėse, bendrijose ar centruose, jeigu reikalavimas darbuotojui dėl išpažįstamos religijos, tikėjimo ar įsitikinimų, atsižvelgiant į religinės bendruomenės, bendrijos ar centro etosą, yra įprastas, teisėtas ir pateisinamas, ketinimo turėti vaiką (vaikų) pagrindu, dėl

⁸ Įgyvendinant 2014–2020 metų ES fondų investicijų veiksmų programos 7 prioriteto „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“ įgyvendinimo priemonę Nr. 07.3.4-ESFA-V-425 „Moterų ir vyrų lygybės skatinimas“

aplinkybių, nesusijusių su darbuotojų dalykinėmis savybėmis, ar kitais įstatymuose nustatytais pagrindais yra draudžiami. Įgyvendindamas lyčių lygybės ir nediskriminavimo kitais pagrindais principus, darbdavys, neatsižvelgdamas į lytį, rasę, tautybę, kalbą, kilmę, socialinę padėtį, amžių, lytinę orientaciją, negalią, etninę priklausomybę, religiją, tikėjimą, įsitikinimus ar pažiūras, išskyrus atvejus dėl asmens išpažįstamos religijos, tikėjimo ar įsitikinimų dirbantiems religinėse bendruomenėse, bendrijose ar centruose, jeigu reikalavimas darbuotojui dėl išpažįstamos religijos, tikėjimo ar įsitikinimų, atsižvelgiant į religinės bendruomenės, bendrijos ar centro etosą, yra įprastas, teisėtas ir pateisinamas, ketinimo turėti vaiką (vaikų) pagrindą ar kitus įstatymuose numatytus pagrindus, privalo: 1) priimdamas į darbą, taikyti vienodus atrankos kriterijus ir sąlygas; 2) sudaryti vienodas darbo sąlygas, galimybes tobulinti kvalifikaciją, siekti profesinio tobulėjimo, persikvalifikuoti, įgyti praktinės darbo patirties, taip pat teikti vienodas lengvatas; 3) naudoti vienodus darbo vertinimo kriterijus ir vienodus atleidimo iš darbo kriterijus; 4) už tokį patį ir vienodos vertės darbą mokėti vienodą darbo užmokestį; 5) imtis priemonių, kad darbuotojas darbo vietoje nepatirtų priekabiavimo, seksualinio priekabiavimo ir nebūtų duodami nurodymai diskriminuoti, taip pat nebūtų persekiojamas ir būtų apsaugotas nuo priešiško elgesio ar neigiamų pasekmių, jeigu pateikia skundą dėl diskriminacijos ar dalyvauja byloje dėl diskriminacijos.

110. 2017 m. liepos 11 d. Seimas priėmė du įstatymus, kurie užbaigė 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/54/ES dėl priemonių, kad darbuotojai galėtų lengviau naudotis laisvo darbuotojų judėjimo teisėmis (toliau – Direktyva 2014/54/ES) perkėlimą į nacionalinę teisę: Lygių galimybių įstatymo pakeitimo įstatymas ir Transporto lengvatų įstatymo pakeitimo įstatymas. Pakeitus Lygių galimybių įstatymą į diskriminavimo pagrindų sąrašą buvo įtraukta pilietybė, kuri apibrėžiama kaip ES valstybių narių ir Europos ekonominės erdvės valstybių piliečių bei jų šeimos narių pilietybė. Lygių galimybių įstatymo pakeitimas suteikė teisę Lygių galimybių kontrolieriui nagrinėti skundus dėl diskriminacijos laisvo darbuotojų judėjimo srityje ir vykdyti kitas nacionalinės įstaigos funkcijas kaip nustatyta Direktyvoje 2014/54/ES. Pakeitus Transporto lengvatų įstatymą buvo sudarytos galimybės ES piliečių šeimos nariams ir Europos ekonominės erdvės piliečiams ir jų šeimos nariams, kuriems anksčiau nebuvo taikytas šis įstatymas, pasinaudoti šiame įstatyme numatytais važiavimo keleiviniu transportu lengvatomis.
111. Lietuvos Respublika, vykdydama tarptautinius įsipareigojimus socialinėje srityje, 2014–2020 m. nacionalinės pažangos programoje įsipareigojo pasiekti, kad 2020 m. būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių dalies kompensacijomis naudotųsi 20 proc. visų socialinio būsto nuomos laukiančių asmenų. Lietuvos Respublikos paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatyme įtvirtintas lygiateisiškumo principas, reiškiantis, kad parama būstui įsigyti ar išsinuomoti teikiama užtikrinant asmenų ir šeimų lygybę.

Visuomenės informavimas ir priemonės diskriminacijai mažinti

112. Siekiant sumažinti diskriminaciją formuojant darbo skelbimus taip pat šviesti tiek darbdavius, tiek plačiąją visuomenę, LGKT sukūrė atmintinę, kurioje trumpai išdėstyta, ką darbo skelbime yra draudžiama nurodyti, ko įstatymai draudžia reikalauti (pvz., nurodyti informaciją apie amžių, lytį, privatų gyvenimą), pateikiami pavyzdžiai, kaip teisingai rašyti darbo skelbimus. Papildomai, atsižvelgiant į tai, jog itin daug lygių galimybių pažeidimų aptinkama darbo skelbimuose, LGKT 2016-2017 m. savo iniciatyva pradėjo vykdyti sąmoningumo didinimo kampaniją „Už kompetenciją“. Kampanijos rėmuose darbdaviai kviečiami rinktis darbuotojus pagal jų kompetenciją, o visuomenę – reaguoti į diskriminuojančius darbo skelbimus ir

pranešti apie juos LGKT bei išreikšti pritarimą darbuotojo atrankai tik pagal kompetenciją. Vykdamas kampaniją, buvo sukurtas specialus socialinio tinklalapio *Facebook* filtras „#užkompetenciją“, viešinami netinkami darbo skelbimai, kontaktuojama su darbdaviais, raginant darbo skelbimus nedelsiant pataisyti, priešingu atveju, pradedamas tyrimas kontrolieriaus iniciatyva. Įgyvendinant kampaniją, darbuotojai, gavę informaciją apie diskriminacinį darbo skelbimą, susisiekė su 54 darbdaviais ir informavo juos apie lygių galimybių pažeidimą. Absoliuti darbdavių dauguma nurodė, kad nežinojo apie Lygių galimybių įstatyme numatytą pareigą užtikrinti, kad darbo skelbimuose nebūtų teikiama pirmenybė dėl asmens lyties, amžiaus ir kitų su kompetencija nesusijusių savybių, bei operatyviai netinkamus skelbimus pataisydavo ar pašalindavo. Pranešimų LGKT apie diskriminuojančius darbo skelbimus didėjimas rodo, kad ši priemonė yra veiksminga didinant visuomenės ir darbdavių informuotumą apie lygių galimybių įstatymuose numatytą darbdavių pareigą užtikrinti, kad asmenys darbo rinkoje nebūtų diskriminuojami.

113. Tęsiant diskriminacijos mažinimo priemonių įgyvendinimą, šiuo metu LGKT vykdo ES struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamą valstybės projektą kurio tikslas – sistemiskai keliant verslo, viešojo sektoriaus ir visuomenės suvokimą lygių galimybių srityje, mažinti diskriminaciją darbo rinkoje Lygių galimybių įstatymo numatytais pagrindais.
114. Nediskriminavimo skatinimo 2017–2019 m. veiksmų plane numatytos priemonės, skirtos diskriminacijai Lygių galimybių įstatyme numatytais pagrindais mažinti ir diskriminacijos prevencijai darbo rinkoje užtikrinti – internetinės platformos nuotoliniam mokymuisi diskriminacijos tema sukūrimas, priežiūra ir pristatymas, internetinio mokymo medžiagos, skirtos diskriminacijai Lygių galimybių įstatyme nustatytais pagrindais drausti, parengimas; metodologijos ir rekomendacijų viešajam sektoriui dėl viešosios informacijos prieinamumo visiems vartotojams (neįgaliesiems, žmonėms, kuriems lietuvių kalba nėra gimtoji, migrantams ir kitiems) parengimas ir sklaida; sėkmingų įvairovės skatinimo versle atveju, užsienio ir Lietuvos pavyzdžių pristatymas Lietuvoje organizuojamuose verslo renginiuose, forumuose; lygybės planų diegimas į socialiai atsakingų įmonių valdymą; informacinio paketo / atmintinės apie diskriminacijos apraiškas, jos pasekmes ir veiksmus, siekiant užkirsti jai kelią, parengimas ir sklaida darbdaviams ir darbuotojams; diskusijų įvairovės ir tarpusavio supratimo skatinimas Lietuvos regionuose, organizuojant vietos įvairovės ambasadorių rinkimus, bendradarbiaujant su vietos žiniasklaida ir bendruomene; NVO, dirbančių žmogaus teisių gynimo srityje, gebėjimų stiprinimas (mokymai, apskritojo stalo diskusijos, informacinės medžiagos rengimas ir sklaida). Taip pat numatomos priemonės, skatinančios tautinių mažumų atstovų įsitvirtinimą darbo rinkoje: tautinių mažumų atstovų įsitvirtinimo darbo rinkoje stebėsenos metodikos sukūrimas, tikslinių grupių tankiausiai tautinių mažumų gyvenamose vietovėse tyrimai, informacinės ir viešinimo medžiagos parengimas; mokymų apie tautines mažumas, jų kultūrinės ypatybės, remiantis gerosios praktikos darbo rinkoje pavyzdžiais, organizavimas; gerosios nediskriminavimo darbo rinkoje praktikos, pasitelkiant integracijos ambasadorius, sklaida tarp tautinių mažumų; veiklos, stiprinančios tarpkultūrinį dialogą ir toleranciją; informacijos apie darbo rinkos galimybes sklaida.

Skundų dėl diskriminacijos tyrimai

115. Lygių galimybių kontrolierius savo kompetencijos ribose tiria skundus ir atlieka tyrimus savo iniciatyva dėl galimos diskriminacijos, taip vykdydamas jam priskirtą Lygių galimybių bei Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymų priežiūrą. Ištyrus skundą ar atlikus tyrimą lygių galimybių kontrolieriaus iniciatyva, lygių galimybių kontrolierius priima vieną iš sprendimų, įtvirtintų Lygių galimybių įstatymo 29 straipsnyje.

116. 2010-2016 m. LGKT ištyrė 1420 skundų ir atliko 266 tyrimus lygių galimybių kontrolieriaus iniciatyva. Nuo 2015 m. LGKT taip pat registruojami paklausimai (pareiškėjų kreipimaisi, kai prašoma paaiškinti ar suteikti kitą informaciją). 2015–2016 m. atsakyta į 350 paklausimų. Nuo 2016 m. registruojami ir paklausimai gauti LGKT *Facebook* paskyroje, per 2016 m. gauti 94 paklausimai.
117. Apie priemones, kurių buvo imtasi bet kokiems skundams dėl diskriminacijos iširti ir kaltininkams nubausti žiūrėti atsakymą į Komiteto 7, 8 ir 9 klausimus.

Kovos su terorizmu priemonės ir Pakto garantijų laikymasis

Atsakymas į Komiteto 12 klausimą

118. Generalinėje prokuratūroje 2014 vasario 13 d. buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas Nr. 01-2-00015-14 pagal požymius nusikalstamos veikos, numatytos BK 292 straipsnio 3 dalyje, t. y. dėl galimai neteisėto žmonių gabenimo per valstybės sieną. Šio ikiteisminio tyrimo faktinės aplinkybės yra susijusios su galimo Jungtinių Amerikos Valstijų Centrinės žvalgybos agentūros (toliau – ČŽA) sulaikytų asmenų pervežimo ir kalinimo Lietuvos Respublikos teritorijoje klausimais.
119. Seimo 2010 m. sausio 19 d. nutarimu pritarus Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto atlikto parlamentinio tyrimo dėl galimo ČŽA sulaikytų asmenų pervežimo ir kalinimo Lietuvos Respublikos teritorijoje išvada (toliau – Išvada), siekiant iširti Išvadoje konstatuotas aplinkybės, 2010 m. sausio 22 d. Generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamente (toliau – ONKTD) buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl galimo piktnaudžiavimo tarnyba ar tarnybos įgaliojimų viršijimo pagal BK 228 straipsnio 1 dalį. Atlikus ikiteisminio tyrimo veiksmus, 2011 m. sausio 14 d. ONKTD prokuroras ikiteisminį tyrimą Nr. 01-2-00016-10 nutraukė, pripažinęs, kad nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.
120. ONKTD vyriausiasis prokuroras, atsižvelgdamas į JAV Senato 2014 m. gruodžio 9 d. paskelbtoje cenzūruotoje ataskaitoje esančios informacijos turinį, tam tikrus šios cenzūruotos ataskaitos sutapimus su Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto atlikto parlamentinio tyrimo Išvadoje nurodytais duomenimis bei sąsajas su ikiteisminio tyrimo Nr. 01-2-00016-10 dalyku, 2015 m. sausio 22 d. nutarimu panaikino ONKTD prokuroro 2011 m. sausio 14 d. nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą Nr. 01-2-00016-10, pradėtą pagal BK 228 straipsnio 1 dalį dėl piktnaudžiavimo, ir šį tyrimą atnaujino.
121. Atsižvelgiant į ikiteisminių tyrimų Nr. 01-2-00015-14 ir Nr. 01-2-00016-10 metu surinktus faktinius duomenis, atliktus procesinius veiksmus, tiriamų galimų nusikalstamų veikų pobūdį ir reikšmingumą, siekiant kuo išsamiau iširti galimas nusikalstamas veikas, imtis įstatymo numatytų priemonių, kad per įmanomai trumpiausią laiką būtų atliktas ikiteisminis tyrimas, 2015 m. vasario 6 d. buvo priimtas prokuroro nutarimas sujungti ikiteisminius tyrimus Nr. 01-2-00015-14 ir Nr. 01-2-00016-10 į vieną tyrimą, suteikiant jam Nr. 01-2-00015-14. Šis ikiteisminis tyrimas tęsiamas, jį atlieka ONKTD prokurorų grupė. BK normos, pagal kurias šiuo metu atliekamas ikiteisminis tyrimas, neapriboja atliekamo tyrimo apimties. Jo atlikimo metu gavus naujų reikšmingų duomenų ir paaiškėjus kitų galimai padarytų nusikalstamų veikų požymiams, ikiteisminis tyrimas būtų atliekamas ir pagal kitas BK normas. Ikiteisminio

tyrimo metu įtariamieji nebuvo nustatyti, įtarimai dėl tiriamų galimai nusikalstamų veikų niekam nėra pareikšti.

122. Pagal BPK 177 straipsnio 1 dalį ikiteisminio tyrimo duomenys neskelbtini. Šie duomenys iki bylos nagrinėjimo teisme gali būti paskelbti tik prokuroro leidimu ir tik tiek, kiek pripažįstama leistina. Atsižvelgdama į tai, kad EŽTT yra nagrinėjama byla *Abu Zubaydah prieš Lietuvą*, ir į EŽTK mechanizmo specifiką, teismo proceso EŽTT ypatumus ir galimybę tam tikrai bylos medžiagai taikyti EŽTT Reglamento 33 § 2 Taisyklę, apribojančią jos viešumą, Generalinė prokuratūra nematė galimybes, remiantis nacionalinės teisės nuostatomis ir tebevykstančiu ikiteisminiu tyrimu, atsisakyti pateikti EŽTT prašomą informaciją. Generalinė prokuratūra EŽTT pateikė aukščiau aptariamo ikiteisminio tyrimo medžiagą, išskyrus tuos dokumentus, kurie yra įslaptinti, Vyriausybės atstovui EŽTT, prašydama taikyti EŽTT Reglamento 33 § 2 taisyklę. Atsižvelgiant į tai, kad ikiteisminio tyrimo medžiagoje yra informacijos, kuri įstatymų nustatyta tvarka yra pripažinta valstybės ar tarnybos paslaptimi, detali informacija apie ikiteisminio tyrimo Nr. 01-2-00015-14 eigą ir jo rezultatus neteiktina ir neskelbtina (BPK 177 straipsnis).
123. Papildant tai, kas paminėta, konstatuotina, kad šiuo metu ikiteisminiame tyrime Nr. 01-2-00015-14 aktyvūs tyrimo veiksmai nėra atliekami, tačiau tyrimas nėra sustabdytas ar nutrauktas. Tai įtakoja ir aplinkybė, jog tyrimo metu iš kai kurių užsienio valstybių (Rumunijos, Afganistano), į kurias prokurorai tyrimo metu išsiuntė teisinės pagalbos prašymus dėl šiam tyrimui reikšmingų duomenų pateikimo, iki šiol nebuvo gauti jokie atsakymai.

Kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo uždraudimas ir humaniškas elgesys su asmenimis, kuriems atimta laisvė (7 ir 10 straipsniai)

Atsakymas į Komiteto 13 klausimą

Užregistruoti vaikų teisių pažeidimų atvejai

124. Vaikų teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga (toliau – VTAKĮ) tiria pareiškėjų skundus dėl fizinių ir juridinių asmenų veiksmų ar neveikimo, dėl kurių pažeidžiamos (manoma, kad pažeidžiamos) ar gali būti pažeistos vaiko teisės ar jo teisėti interesai, taip pat skundus dėl pareigūnų piktnaudžiavimo ar biurokratizmo vaiko teisių apsaugos srityje.
125. 2010-2017 m. (1 pusės) laikotarpiu VTAKĮ gauta 38 vaikų ir 1497 suaugusių asmenų skundai. Ištyrus skundus nustatyta 214 smurto (fizinio, psichologinio, seksualinio) atvejų (šeimoje, vaikų globos įstaigose, socializacijos centruose, švietimo įstaigose ir kt.). Atlikus tyrimus ir nustačius vaiko teisių pažeidimus, vadovaujantis Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo nuostatomis, kontrolierė siūlė: įspėti asmenis, pažeidusius vaiko teises ar jo teisėtus interesus; įspėti asmenis ir pagal savo kompetenciją siūlyti fiziniams ar juridiniams asmenims pašalinti veiklos trūkumus ar teisės aktų pažeidimus, dėl kurių yra pažeidžiamos ar gali būti pažeistos vaiko teisės ir jo teisėti interesai; taikyti (inicijuoti) drausminę (tarnybinę), administracinę, civilinę ar baudžiamąją atsakomybę asmenims, pažeidusiems vaiko teises ir jo teisėtus interesus; įstatymų nustatyta tvarka panaikinti ar pakeisti teisės aktams, reglamentuojantiems vaiko teises ir jo teisėtus interesus, prieštaraujančius sprendimus ar sustabdyti prieštaraujančių sprendimų galiojimą arba priimti sprendimus, kurie nepriimti dėl

piktnaudžiavimo ar biurokratizmo, taip pat atkreipė asmenų dėmesį į aplaidumą darbe, teisės aktų nesilaikymą, tarnybinės etikos pažeidimą, piktnaudžiavimą, biurokratizmą arba kitus vaiko teisių ir jo teisėtų interesų pažeidimus ir siūlė imtis priemonių, kad būtų pašalinti teisės aktų pažeidimai, jų priežastys ir sąlygos.

126. Kalėjimų departamentas prie Teisingumo ministerijos kontroliuoja, kad vykdant arešto ir laisvės atėmimo bausmes būtų laikomasi Lietuvos Respublikos įstatymų, tarptautinių sutarčių ir kitų teisės aktų, nuteistiesiems būtų užtikrinamos žmogaus orumo nežeminančio laikymo sąlygos, tad jo kompetencijos ribose taip pat nagrinėjami ir nuteistųjų skundai. Šiuo atžvilgiu, 2010–2017 m. (1 ketv.) laikotarpiu iš Kauno nepilnamečių tardymo izoliatoriaus – pataisos namų iš viso buvo gauti 6 skundai, prašymai, pareiškimai ar kiti kreipimaisi (toliau – skundas) „Dėl darbuotojų netinkamo elgesio su įkalintais asmenimis (fizinis smurtas, įžeidinėjimas žodžiu)“: 2010 m. – 0; 2011 m. – 2 (abiem atvejais skundo nagrinėjimo procedūros buvo nutrauktos); 2012 m. – 0; 2013 m. – 0; 2014 m. – 0; 2015 m. – 1 (skundas nepagrįstas); 2016 m. – 1 (skundas persiųstas nagrinėti Lukiškių tardymo izoliatoriui– kalėjimui; 2017 m. (1 ketv.) – 2 (1 skundas nepagrįstas, 1 – persiųstas nagrinėti Kauno nepilnamečių tardymo izoliatoriui – pataisos namams).
127. Papildomai pabrėžtina, jog fizinės bausmės laisvės atėmimo įstaigose yra draudžiamos.

Vaiko teisių apsaugos įstatyminės bazės tobulinimas

128. Siekiant sureguliuoti įstatyminę bazę, buvo priimti esminiai BK ir Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimai. 2012 m. liepos 13 d. įsigaliojo BK pakeitimai, pagal kuriuos išplėstas kvalifikuojančių požymių, pagal kuriuos nustatoma, kad vaikas buvo pirktas arba parduotas, sąrašas. Atsižvelgiant į tai, asmenys yra traukiami baudžiamojon atsakomybėn ne tik už bandymą pirkti ar kitaip įgyti vaiką arba jo verbavimą, gabenimą ar laikymą nelaisvėje, žinant, kad jis būtų įtrauktas į prostituciją ar bus pelnomasi iš jo prostitucijos arba jis bus išnaudojamas pornografijai ar priverstiniam darbui, tačiau taip pat ir už jo neteisėtą įvaikinimą, išnaudojimą vergijai ar panašiomis į vergiją sąlygomis, kitomis seksualinio išnaudojimo formoms, paslaugoms, įskaitant elgetavimą, nusikalstamai veikai daryti arba kitiems išnaudojimo tikslams.
129. Pagal 2013 m. liepos 13 d. BK pakeitimus, veikos, laisvės atėmimo bausmės trukmė, kuri gali būti skiriama už veikas, susijusias su fizinio skausmo sukėlimu nepilnamečiui ar nežymiu jo sveikatos sutrikdymu, padidinta nuo 1 iki 2 metų. Be to, tais atvejais, kai ikiteisminis tyrimas pradėtas nustačius smurto artimoje aplinkoje požymius, baudžiamoji atsakomybė už tokias veikas, taip pat ir išžaginimą, ar seksualinį prievartavimą kyla ir nesant nukentėjusiojo ar jo atstovo skundo.
130. 2014 m. kovo 25 d. įsigaliojo BK pakeitimai, pagal kuriuos maksimali laisvės atėmimo bausmė, kuri gali būti skiriama už veikas, susijusias su nepilnamečio privertimu lytiškai santykiuoti, padidinta nuo 5 iki 8 metų. 2015 m. gegužės 1 d. įsigaliojo BK pakeitimai, pagal kuriuos baudžiamoji atsakomybė už veikas, susijusias su fizinio skausmo sukėlimu, nežymiu sužalojimu ar susargdinimu, atsiradusiu asmenį mušant, tais atvejais, kai ikiteisminis tyrimas pradėtas nustačius smurto artimoje aplinkoje požymius, kyla ir nesant nukentėjusiojo ar jo atstovo skundo.
131. Seimas 2015 m. spalio 20 d. priėmė Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimą, kuriuo įgyvendinamos ET konvencijos dėl vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir

seksualinės prievartos nuostatos ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija nuostatos. Nustatyta, kad asmenims, pripažintiems kaltais už nusikaltimus žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, draudžiama dirbti darbą ar savanoriauti vaikų socialinėse, švietimo ir sporto, sveikatos priežiūros paslaugas vaikams teikiančiose įstaigose, įmonėse ir organizacijose, taip pat užsiimti individualia veikla.

132. Seimas 2017 m. vasario 14 d. priėmė Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimą, kuriuo įtvirtinta fizinio, psichologinio, seksualinio smurto prieš vaiką, bei nepriežiūros sąvoka. Įstatymo pakeitimu nustatyta, kad draudžiamas visų formų smurtas prieš vaiką, įskaitant fizines bausmes, o tėvai, kiti teisėti vaiko atstovai ir valstybė turi užtikrinti vaiko apsaugą. Įtvirtinta, kad smurtas prieš vaiką – veikimu ar neveikimu vaikui daromas tiesioginis ar netiesioginis tyčinis fizinis, psichologinis, seksualinis poveikis, garbės ir orumo nepaisymas ar nepriežiūra, dėl kurių vaikas patiria žalą ar pavojų gyvybei, sveikatai, raidai. Įstatymo 21 str. įtvirtina smurto prieš vaiką formas: 1) fizinis smurtas – tiesioginiai ar netiesioginiai tyčiniai fiziniai veiksmai prieš vaiką, taip pat fizinės bausmės, sukeltys vaikui skausmą, darantys žalą arba keliantys pavojų jo gyvybei, sveikatai, raidai ar žalą garbei ir orumui; 2) psichologinis smurtas – nuolatinis vaiko teisės į individualumą pažeidinėjimas, vaiko žeminimas, patyčios, gąsdinimas, būtinos vaiko raidai veiklos trikdyimas, asocialaus elgesio skatinimas ar kitokia nefizinio kontakto elgsena, darantys žalą arba keliantys pavojų vaiko gyvybei, sveikatai, raidai ar žalą garbei ir orumui; 3) seksualinis smurtas – seksualiniai veiksmai su vaiku, kuris pagal Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatas nėra sulaukęs amžiaus, nuo kurio seksualiniai veiksmai su juo neužtraukia baudžiamosios atsakomybės, arba seksualiniai veiksmai su vaiku, kai naudojama prievarta, jėga ar grasinama arba piktnaudžiaujama pasitikėjimu, valdžia ar įtaka vaikui, taip pat ir šeimoje, arba piktnaudžiaujama itin pažeidžiama vaiko padėtimi, ypač dėl jo psichinės ar fizinės negalios ar priklausomumo; taip pat vaikų išnaudojimas prostitucijos tikslams, vaikų pornografija, verbavimas, vertimas ar įtraukimas dalyvauti pornografinio pobūdžio renginyje, pornografijos rodymas arba kitos vaikų seksualinio išnaudojimo formos, vaikų tvirkinimas; 4) nepriežiūra – nuolatinis vaikui būtinų fizinių, emocinių ir socialinių poreikių netenkinimas ar aplaidus tenkinimas, darantys žalą ar keliantys pavojų vaiko gyvybei, sveikatai, raidai.

Atsakymas į Komiteto 14 klausimą

Skundai ir tyrimai dėl įkalinimo įstaigų ir sulaikymo centrų pareigūnų nepagrįstos jėgos panaudojimo

133. Atskiro BK straipsnio, nustatančio baudžiamąją atsakomybę už įkalinimo įstaigų ir sulaikymo centrų pareigūnų nepagrįstą jėgos panaudojimą, nėra, todėl paprastai pareigūnų veiksmai nepagrįstai panaudojant jėgą, kurie pagal savo pavojingumo laipsnį užtraukia baudžiamąją atsakomybę, yra laikomi piktnaudžiavimu. Baudžiamąją atsakomybę už valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimą numato BK 228 straipsnis. BK 228 straipsnyje numatyto piktnaudžiavimo objektyvieji požymiai pasireiškia: pavojinga veika – piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimu; pavojingais padariniais – nurodytos didelės žalos kilimu; priežastinio ryšio tarp padarytos veikos ir kilusių padarinių buvimu (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-76/2007, 2K-P-1/2014). BK 228 straipsnyje numatyta alternatyvi veika - įgaliojimų viršijimas – aiškinamas kaip įstatymais ir kitais teisės aktais valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui suteiktų įgaliojimų ribų peržengimas. Įgaliojimų viršijimas padaromas

tik neteisėtu veikimu (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-243/2007, 2K-283/2013, 2K-P-1/2014, 2K-74-976/2017 ir kt.). Teismų praktikoje piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi suprantamas kaip tyčinis įstatymais ir kitais teisės aktais suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas arba nepanaudojimas priešingai tarnybos interesams, jos veiklos principams, esmei bei turiniui. Faktą, kad valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo piktnaudžiavo tarnybine padėtimi, dažniausiai patvirtina aplinkybės, kad toks asmuo veikdamas (arba neveikdamas) atitinkamu būdu pažeidė teisės aktų nuostatas, įtvirtinančias tam tikrų teisiškai reikšmingų veiksmų atlikimo tvarką, nesilaikė iš teisės aktų jam kylančių teisių ir pareigų (pvz., kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354-511-2015, 2K-35-697/2016 ir kt.).

134. Baudžiamoji atsakomybė už BK 228 straipsnyje numatytų veikų padarymą gali būti taikoma tik nustačius didelės žalos požymį. Taikant BK 228 straipsnį žala suprantama kaip turinio ar kitokio pobūdžio žala, nuo kurios nukenčia valstybės, juridinio, fizinio asmens ar kito šiame straipsnyje numatyto subjekto turtinė padėtis arba (ir) padaromas neigiamas poveikis jų neturtiniams interesams. Kitokio pobūdžio žala pripažįstama fizinė, moralinė, organizacinė ir kito neturtinio turinio žala, padaryta teisės ginamoms ir saugomoms nematerialioms vertybėms (juridinio asmens reputacijai, valstybės tarnybos autoritetui ir pan.).
135. Kadangi įstatymas nepateikia universalių kriterijų žalos mastui nustatyti, kasacinėje praktikoje išaiškinta, kad kiekvienu konkrečiu atveju apie žalos dydį sprendžia teismas, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes: kokio pobūdžio, kokiais teisės aktais ginami interesai yra pažeidžiami, nukentėjusiųjų skaičių, jų vertinimą pareigūno padarytos veikos, nusikalstamos veikos trukmę, kaltininko einamų pareigų svarbą, rezonansą visuomenėje dėl padarytos veikos ir įtaką valstybės tarnautojo ir valstybės institucijos autoritetui ir kt. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintų teisių ir laisvių pažeidimas, valstybės tarnybos autoriteto sumenkinimas ar kiti esmingai žalingi padariniai paprastai pripažįstami didele žala ne tik tarnybai ar asmeniui, bet ir valstybei (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-512/2004, 2K-7-638/2005, 2K-108/2009, 2K-232/2012, 2K-573/2012, 2K-190/2013, 2K-7-335/2013, 2K-98/2014, 2K-169/2014, 2K-P-1/2014). Didelės žalos valstybei padarymas turi būti konstatuojamas nurodant argumentus, iš kurių būtų aišku, kodėl padaryta žala valstybei vertinama kaip didelė (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-262/2011, 2K-98/2014). Didelės žalos požymis, rodantis padidintą piktnaudžiavimo pavojingumą ir nustatantis takoskyrą tarp baudžiamosios ir drausminės atsakomybės, turi būti kruopščiai pagrįstas byloje esančių duomenų visumos vertinimu (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-263/2010, 2K-161/2012, 2K-125/2014, 2K-87-942/2017).
136. Bausmių vykdymo kodeksas bei Suėmimo vykdymo įstatymas reglamentuoja nuteistųjų ir suimtųjų teisę apskusti bausmių vykdymo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmus ir sprendimus: 1) Viešųjų darbų, laisvės apribojimo, arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes vykdančių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami atitinkamą bausmę vykdančios institucijos ar įstaigos vadovui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo skundo gavimo dienos; 2) Bausmes vykdančių institucijų ir įstaigų vadovų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami Kalėjimų departamento direktoriui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo jo gavimo dienos, o jei dėl skundo atliekamas tyrimas, – per dvidešimt darbo dienų nuo tyrimo baigimo dienos; 3) Kalėjimų departamento direktoriaus veiksmai ir sprendimai per dvidešimt dienų nuo jų įteikimo gali būti skundžiami apygardos administraciniam teismui.

137. Nuteistieji pasiūlymus, prašymus (pareiškimus), peticijas ir skundus pateikia raštu. Pasiūlymai, prašymai (pareiškimai), peticijos ir skundai, kuriuos reikia išsiųsti, pataisos įstaigos personalui įteikiami pašto vokuose, o skirti pataisos įstaigos direktoriui – nuteistojo nuožiūra. Jeigu nuteistasis nori prie pasiūlymo, prašymo (pareiškimo), peticijos ar skundo pridėti dokumentų ar kitos medžiagos kopijas, tačiau nuteistojo asmeninėje sąskaitoje nepakanka lėšų pataisos įstaigos administracijai atlyginti už kopijų parengimą, pataisos įstaigos administracija privalo nuteistajam padaryti prašomų dokumentų ir kitos medžiagos kopijas, o šioms kopijoms parengti reikalinga suma iš nuteistojo asmeninės sąskaitos nurašoma, kai jis tampa mokus. Nuteistųjų ir suimtųjų teisė apskūsti pareigūnų ar kitų asmenų veiksmus yra užtikrinta.
138. Skundų nagrinėjimo dėl įkalinimo įstaigų pareigūnų nepagrįsto jėgos panaudojimo procese ypatingą vaidmenį atlieka SKĮ. 2016 m. nuteistųjų skundai sudarė penktadalį visų SKĮ gaunamų skundų. Dažniausiai nuteistieji SKĮ skundėsi dėl netinkamų pareigūnų veiksmų (įskaitant kratų atlikimą), skatinimo priemonių netaikymo, nuobaudų, kaip užtikrinimo priemonės, skyrimo smurto tarp nuteistųjų, sveikatos priežiūros prieinamumo neužtikrinimo, netinkamų laikymo sąlygų, subkultūros problemų. SKĮ taip pat vykdo nacionalinę kankinimų prevenciją laisvės apribojimo vietose pagal Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvų protokolą. Siekdami užkirsti kelią kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui, SKĮ prevencijos tikslais nuolat lankosi laisvės apribojimo vietose bei parengia išvadas bei rekomendacijas dėl žmogaus teisių pažeidimų šalinimo. SKĮ įkalinimo įstaigose domisi, kaip atliekami tyrimai dėl galimai neteisėtų pareigūnų veiksmų, kaip užtikrinama nuteistiesiems galimybė skūsti pareigūnų veiksmus administracijai SKĮ bei teismui, vertinamos kitos aplinkybės sudarančios prielaidas galimiems žmogaus teisių pažeidimams.
139. Lentelėje Nr. 9 pateikiami Kalėjimų departamente 2010–2017 m. (1 ketv.) gauti 400 skundų, prašymų, pareiškimų ar kitų kreipimųsi „Dėl darbuotojų netinkamo elgesio su įkalintais asmenimis (fizinis smurtas, įžeidinėjimas žodžiu)“.

Lentelė Nr. 9. Skundai dėl darbuotojų netinkamo elgesio su įkalintais asmenimis (fizinis smurtas, įžeidinėjimas žodžiu) 2010-2017 m. (1 ketv.)

Šaltinis: Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Iš viso:
Skundas nepagrįstas	7	26	14	31	41	28	23	5	175
Skundas persiųstas kitoms institucijoms	6	2	7	18	37	19	38	19	146
Nagrinėjimo procedūros nutrauktos		7	7	16	17	4	4		55
Į panašų pareiškėjo skundą jau buvo atsakyta	1			1			4		6
Specialiosios priemonės panaudotos teisėtai		5				1			6
Atliktas tarnybinis tyrimas	1	3				1			5
Procedūros dar vykdomos								4	4
Skundas atmestas	1								1
Skundas pagrįstas					1				1
Procedūra sustabdyta, nes skundą jau nagrinėjo teismas							1		1
Iš viso:	16	43	28	66	96	53	70	28	400

140. Šių skundų skaičius sudaro mažą bendrąjį skundų skaičių, kadangi, remiantis Kalėjimų departamento duomenimis, 2010 m. gauta 2452, 2011 m. – 2856, 2012 m. – 3848, 2013 m. – 4330, 2014 m. – 4566, 2015 m. – 4100, 2016 m. – 4312 ir 2017 m. (I ketv.) – 1403 skundai.
141. Lentelėje Nr. 10 pateikiami suimtųjų (nuteistųjų) skundai Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų direktoriams dėl šių įstaigų personalo galimai netinkamo elgesio 2015-2016 m.

Lentelė Nr. 10. Suimtųjų (nuteistųjų) skundai Kalėjimų departamentui pavaldžių įstaigų direktoriams dėl šių įstaigų personalo galimai netinkamo elgesio 2015-2016 m.

Šaltinis: Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos.

	Metai	Gauta skundų	Pradėta ikiteisminių tyrimų	Taikyta drausminio poveikio priemonių	Taikyta baudžiamojo poveikio priemonių
Iš viso:	2015	452	0	5	0
	2016	365	1	5	0

142. Nuo 2014 m. policijos informacinėje sistemoje kaupiami duomenys apie atliekamus tarnybinius patikrinimus dėl policijos pareigūnų veiksmų, tačiau nėra galimybių išskirti duomenų apie tarnybinius patikrinimus dėl policijos areštines dirbančių pareigūnų nepagrįsto jėgos panaudojimo. 2010-2016 m. pagal BK 228 straipsnį buvo pradėti 1905 ikiteisminiai tyrimai. Šis skaičius apima visus ikiteisminius tyrimus dėl valstybės tarnautojų ar jiems prilygintų asmenų piktnaudžiavimo, ne tik pradėtus dėl įkalinimo įstaigų ir sulaikymo centrų pareigūnų, veiksmų. Atskiri statistiniai duomenys dėl įkalinimo įstaigų ir sulaikymo centrų pareigūnų veiksmų piktnaudžiavimo Generalinėje prokuratūroje nėra kaupiami.
143. Skundai dėl netinkamų pareigūnų veiksmų taip pat nagrinėjami ir Užsieniečių registracijos centre (toliau – URC). URC skirtas sulaikyti neteisėtai esančius ar neteisėtai atvykusius į Lietuvą užsieniečius, taip pat apgyvendinti prieglobsčio prašytojus jų prašymų dėl prieglobsčio nagrinėjimo metu. URC gyventojų teisės reglamentuotos vidaus reikalų ministro 2007 m. spalio 4 d. įsakymu patvirtinto Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo Valstybės sienos apsaugos tarnyboje sąlygų ir tvarkos apraše, šiomis teisėmis centro gyventojai aktyviai naudojasi. 2010-2017 (1-a pusė) m. buvo gauti ir tirti 4 skundai dėl nepagrįsto jėgos panaudojimo URC, tačiau visais atvejais skunduose nurodyti faktai nepasitvirtino.

Atsakymas į Komiteto 15 klausimą

Priemonės gerinti imigrantų ir prieglobsčio prašytojų sulaikymo sąlygas

144. URC yra Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos struktūrinis padalinys, skirtas apgyvendinti sulaikytus neteisėtai atvykusius į Lietuvos Respubliką ar neteisėtai esančius Lietuvos Respublikoje užsieniečius (kol bus įvykdytos teisės aktuose numatytos užsieniečio grąžinimui būtinos sąlygos) bei užsieniečius, pateikusius prašymus suteikti prieglobstį Lietuvoje. Atsižvelgiant į šiuos „apgyvendinimo režimus“, URC yra du atskiri pastatai, iš kurių viename apgyvendinami teismo sprendimu sulaikyti užsieniečiai, kurių judėjimo laisvė apribota, kitame – Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos arba teismo sprendimu prieglobsčio prašytojai, kurių judėjimo laisvė nėra apribota. URC gyventojų teisės reglamentuotos Lietuvos

Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu, patvirtintu Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo Valstybės sienos apsaugos tarnyboje prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos sąlygų ir tvarkos aprašo 18 – 19 punktuose. Pažymėtina, kad šiomis teisėmis centro gyventojai aktyviai naudojami.

145. Imantis priemonių gerinti užsieniečių sulaikymo bei prieglobsčio prašytojų laikinojo apgyvendinimo sąlygas, 2012–2015 m. panaudojant ES paramos (Europos gražinimo ir Europos pabėgėlių fondų) lėšas, buvo įgyvendinti projektai, skirti gražinamų ir išsiunčiamų užsieniečių bei prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo sąlygoms URC pagerinti. Šių projektų pagalba atliktas patalpų, kuriuose gyvena užsieniečiai, remontas už beveik 950 tūkst. eurų; įsigyta prekių užsieniečių buičiai pagerinti (baldų, minkšto inventoriaus, buities reikmenų, buitinės technikos ir inventoriaus, higienos ir sanitarijos prekių) už daugiau kaip 100 tūkst. eurų; gražinamiems ir išsiunčiamiems asmenims organizuoti kasdieninio užimtumo ir socialiniai renginiai, prieglobsčio prašytojams – dienos centro veikla, teiktos socialinio pedagogo, įvairios mokymo ir užimtumo (lietuvių kalbos, technologijų, sporto užsiėmimų), psichologinės pagalbos bei sveikatos priežiūros paslaugos. Atsižvelgiant į URC apgyvendintų asmenų, kurie dėl savo religinių įsitikinimų atsisako valgyti tam tikrą maisto produktą, poreikius, nuo 2015 m. URC numatytos alternatyvaus maitinimo galimybės.
146. 2015-2019 m. ES paramos (Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo) lėšomis vykdomi projektai, kurių metu URC sulaikytiems užsieniečiams bei laikinai apgyvendintiems prieglobsčio prašytojams teikiamos laisvalaikio užimtumo paslaugos, perkamos higienos priemonės, medikamentai ir medicininės priemonės, papildomai teikiamos psichologinės, socialinės, medicininės paslaugos.
147. URC socialinė darbuotoja pagal sudarytą planą sulaikytiems užsieniečiams ir laikinai apgyvendintiems prieglobsčio prašytojams teikia socialines paslaugas, organizuoja bendruomeninius renginius. Šie asmenys taip pat turi galimybę susipažinti su žiniasklaidos pateikiama informacija, skaityti knygas URC bibliotekoje bei jiems suteikiama galimybė sportuoti –įrengti atskiri sporto kambariai. Jei URC sulaikyti ar apgyvendinti užsieniečiai pageidauja, centre organizuojami susitikimai su įvairių religinių konfesijų atstovais.
148. URC sulaikytiems užsieniečiams ir apgyvendintiems prieglobsčio prašytojams teikiama kvalifikuota medicininė ir psichologinė pagalba. Šeimos gydytojo kabinete teikiamos pirminės ambulatorinės sveikatos priežiūros paslaugos. Esant poreikiui, šeimos gydytojas išduoda siuntimą pas gydytoją specialistą, kur užsieniečių palydi URC slaugytoja. Psichologinė pagalba URC teikiama visomis darbo dienomis. Be to, centre teikiamos individualios psichologinės konsultacijos, organizuojami grupiniai psichologiniai ir meno terapijos užsiėmimai.
149. Nediskriminavimo skatinimo 2017–2019 m. veiksmų plane numatyta priemonė rengti informacines kampanijas užsieniečių integracijos, įvairovės supratimo ir tarpkultūrinio dialogo skatinimo iniciatyvų klausimais. Įgyvendinant šią priemonę numatyta vykdyti tolerancijai, tarpkultūriniam dialogui skatinti skirtos veiklos, įtraukiančios užsieniečius ir Lietuvos visuomenę, organizuojamos tolerancijai užsieniečiams, prieglobstį gavusiems asmenims skirtos viešinimo kampanijos.

Vergijos ir priverstinio darbo panaikinimas (8 straipsnis)

Atsakymas į Komiteto 16 klausimą

Užregistruoti prekybos žmonėmis atvejai

150. Lentelėje Nr. 11 pateikiama teisėsaugos institucijų atskleistų prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms nusikaltimų statistika 2012-2016 m.

Lentelė Nr. 11. Prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms nusikaltimų statistika 2012-2016 m.

Šaltinis: Vidaus reikalų ministerija ir Generalinė prokuratūra

	2012	2013	2014	2015	2016	Iš viso:
Ikiteisminiai tyrimai	11	23	24	27	29	114
Nukentėjusiais pripažinti asmenys	14	78	47	62	52	253
Asmenų, kuriems pareikšti įtarimai, skaičius	25	68	40	53	67	253

151. Lentelėje Nr. 12 pateikiama pirmosios instancijos teismuose išnagrinėtų baudžiamųjų bylų statistika 2013-2016 m.

Lentelė Nr. 12. Pirmosios instancijos teismuose išnagrinėtų baudžiamųjų bylų, susijusių su prekyba žmonėmis, statistika 2013-2016 m.

Šaltinis: Nacionalinė teismų administracija

	BK straipsnis	Gauta bylų	Išnagrinėta bylų	Nuteista asmenų
2013	Prekyba žmonėmis (147 str.), Išnaudojimas priverstiniam darbui ar paslaugoms (147-1 str.), Vaiko pirkimas arba pardavimas (157 str.)	7	7	13
	Pelnymasis iš kito asmens prostitucijos (307 str.), Įtraukimas į prostituciją (308 str.)	20	23	40
2014	147, 147-1, 157 str.	16	16	18
	307, 308 str.	9	25	28
2015	147, 147-1, 157 str.	13	10	18
	307, 308 str.	13	22	49
2016	147, 147-1, 157 str.	15	11	23
	307, 308 str.	10	9	16

152. VTAKĮ atliekami tyrimai dėl galimo nepilnamečių teisių ir teisėtų interesų pažeidimo, organizuojant ir teikiant pagalbą jiems bei priimant kitus sprendimus paaiškėjus aplinkybėms dėl galimai nepilnamečių atžvilgiu įvykdytų nusikaltimų (prekybos žmonėmis (vaikais)). Pagal teisės aktų priskirtą kompetenciją VTAKĮ atstovai 2012 m. dalyvavo vidaus reikalų ministro įsakymu sudarytos darbo grupės veikloje prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės organizavimo bei koordinavimo sistemai tobulinti. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė 2012 m. teikė nuomonę dėl nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis modelio Lietuvoje (dalyvavo tyrime).

Prekybos vaikais specialiosiose mokymo įstaigose tyrimo rezultatai

153. Pagal Generalinės prokuratūros informaciją, Klaipėdos apygardos prokuratūroje 2014 liepos 9 d. pradėtas ir 2015 lapkričio 25 d. kaltinamuoju aktu baigtas ikiteisminis tyrimas dėl nusikalstamų veikų, numatytų BK 151 straipsnio 2 dalyje („Lytinės aistros tenkinimas

pažeidžiant nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir (ar) neliečiamumą“), 157 straipsnyje („Vaiko pirkimas arba pardavimas“), 307 straipsnio 3 dalyje („Pelnymasis iš nepilnamečio asmens prostitucijos“). Šioje byloje ikiteisminio tyrimo metu nustatyti ir teismo nukentėjusiais pripažinti šeši nepilnamečiai Švėkšnos specialiojo ugdymo centro gyventojai. Klaipėdos apygardos teismas 2017 kovo 24 d. nusprendžiu aštuonis asmenis dėl veikų, numatytų BK 157 straipsnyje - išteisino, dėl kitų nusikalstamų veikų - pripažino kaltais. Prokuroras, nesutikdamas su teismo sprendimu dėl asmenų išteisinimo, teismui pateikė apeliacinį skundą. Nesutikdami su teismo nuosprendžiu, apeliacinius skundus pateikė visi nuteistieji. Byla šiuo metu nagrinėjama Lietuvos apeliaciniame teisme. Siekiant apsaugoti nepilnamečių interesus, vyksta uždari/nevieši teismo posėdžiai, o bylos duomenys viešai neskelbiami.

Prekybos žmonėmis aukoms laikinų gyventi leidimų išdavimas

154. 2013–2016 m. nebuvo gauta prašymų išduoti leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje pagal Įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 40 straipsnio 1 dalies 12 punktą ir 49-1 straipsnį, t. y. kai užsienietis yra ar buvo prekybos žmonėmis arba nelegalaus darbo auka ir bendradarbiauja su ikiteisminio tyrimo įstaiga arba teismu kovojant su prekyba žmonėmis ar su nusikaltimais, susijusiais su prekyba žmonėmis arba su nelegaliu darbu, kai dirbta ypatingai išnaudojamo darbo sąlygomis arba kai dirbo nepilnametis.

Teisėsaugos pareigūnų mokymai ir kvalifikacijos kėlimas

155. 2012–2014 m. įgyvendinant tarptautinį projektą, atliktas sociologinis tyrimas apie verbavimo prekybai žmonėmis priverstiniam darbui metodus ir įdarbinimo agentūrų ir darbdavių vaidmenį šioje srityje ir parengtos Piktnaudžiavimo migrantų įdarbinimu, jų išnaudojimo darbe ir prekybos darbuotojais migrantais Baltijos jūros regione prevencijos rekomendacijos – praktiniai patarimai valstybės institucijoms, verslui, ypač įdarbinimo agentūroms ir darbdaviams, profesinėms sąjungoms ir NVO, kaip nustatyti ir užkardyti prekybos žmonėmis priverstiniam darbui ir priverstinio darbo atvejus.
156. 2012 spalio 30 d. buvo patvirtintos Rekomendacijos dėl prokurorų specializacijos baudžiamajame procese, ikiteisminių tyrimų, teisme nagrinėjamų baudžiamųjų bylų ir skundų paskirstymo prokurorams, kuriomis nustatytos Generalinės prokuratūros, apygardų prokuratūrų ir jų padalinių prokurorų specializacijos baudžiamajame procese, vyriausiųjų prokurorų pareigos, susijusios su prokurorų specializacijos įgyvendinimu, ikiteisminių tyrimų, teisme nagrinėjamų baudžiamųjų bylų ir skundų paskirstymu prokurorams, taip pat klausimų, kai iš esmės skiriasi prokurorų pozicijos, sprendimo tvarka, besispecializuojančių prokurorų teisės ir pareigos. Rekomendacijomis nustatyta, kad be viso kito prokurorai specializuojasi bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai, kitų smurtinio pobūdžio nusikalstamų veikų, nusikalstamų veikų žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai, prekybos žmonėmis, išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms, įtraukimo į prostituciją ir pelnymosi iš kito asmens prostitucijos.
157. Kasmet rengiami policijos pareigūnų mokymai prekybos žmonėmis prevencijos klausimais. Nuo 2012 m. juose kvalifikaciją tobulino 260 policijos pareigūnų. Kvalifikacijos tobulinimo kursai kovos su prekyba žmonėmis klausimais rengiami ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnams. 2014-2015 m. juose kvalifikaciją tobulino 109 pareigūnai.

158. Kasmet rengiami prokurorų ir prokuratūros personalo mokymai prekybos žmonėmis prevencijos klausimais: nuo 2014 m. iš viso įvyko 13 mokymų, kuriuose dalyvavo 147 dalyviai. Pažymėtina, kad prokuratūra nuolat stiprina šios kategorijos ikiteisminių tyrimų kokybę organizuojant susitikimus, pasitarimus su ikiteisminio tyrimo institucijomis ir prokurorais. Aktyviai bendradarbiaujant su NVO, siekiama užtikrinti nukentėjusiųjų (aukų) dėl prekybos žmonėmis apsaugą, aktyvų jų dalyvavimą ikiteisminio tyrimo ir teismo nagrinėjimo procesuose. 2017 m. numatyta patikrinti prokurorų proceso sprendimus nutraukti, atsisakyti pradėti šios kategorijos nusikalstamų veikų ikiteisminius tyrimus, parengti tokių sprendimų apžvalgą, o nustačius padarytus proceso ir/ar veikų kvalifikavimo pažeidimus, priimti atitinkamus aukštesniųjų prokurorų proceso sprendimus, surašyti reagavimo raštus.
159. 2014–2017 m. Lietuvos teisėjai dalyvavo mokymuose susijusiuose su kovos su prekyba žmonėmis tema, Lietuvoje ir užsienyje (prekyba žmonėmis ir jos formos, tyrimai, praktinių atvejų analizė, praktiniai prekybos žmonėmis aukų apklausos pavyzdžiai ir aukų atpažinimo kriterijai, teisėsaugos ir NVO partnerystė, BK 147 straipsnio taikymas).
160. Siekiant stiprinti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą savivaldybėse, 2014–2015 m. buvo vykdomas tarptautinis projektas „STROM – savivaldybių vaidmens kovojant su prekyba žmonėmis Baltijos jūros regione stiprinimas (STROM I)“, kurio metu buvo išanalizuota situacija Lietuvos savivaldybėse ir parengtos Kovos su prekyba žmonėmis stiprinimo savivaldybėse rekomendacijos, kurios naudojamos mokymų metu savivaldybėse. 2016–2017 m. vykdomas tarptautinis projektas „STROM – savivaldybių vaidmens kovojant su prekyba žmonėmis Baltijos jūros regione stiprinimas (STROM II)“, kurio metu parengtas kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo savivaldybėje modelis (aprašas) bus patvirtintas (įdiegtas) Kauno miesto ir Tauragės rajono savivaldybėse bei vėliau pasiūlytas kitoms savivaldybėms, surengti mokymai savivaldybėse dirbantiems pareigūnams ir specialistams.
161. Siekiant sisteminio poveikio, 2015 m. parengtas pagalbos nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims koordinavimo savivaldybėje pavyzdinis modelis ir surengti mokymai didžiųjų savivaldybių specialistams dėl jo taikymo. Mokymuose dalyvavo daugiau nei 100 įvairių sričių specialistų.

Įstatyminės bazės pokyčiai

162. Siekiant užkirsti kelią prekybai žmonėmis, ataskaitos laikotarpiu buvo imtasi teisinės bazės stiprinimo ir įstatymo įgyvendinimo priemonių. 2012 m. Seimas ratifikavo ET konvenciją dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis. Siekiant tinkamai įgyvendinti šios konvencijos nuostatas ir didinti kovos su prekyba žmonėmis veiksmingumą, priimtos toliau detalizuojamos BK pataisos.
163. 2012 m. birželio 30 d. įstatymu buvo priimti BK 147 ir 157 straipsnių, numatančių baudžiamąją atsakomybę už prekybą žmonėmis bei vaiko pirkimą arba pardavimą, pakeitimai. Išplėsta prekybos žmonėmis nusikaltimo sudėtis: detalizuoti turtinės naudos gavimo būdai atliekant baudžiamajame įstatyme uždraustus veiksmus; numatyta, kad baudžiamoji atsakomybė kyla net kai uždrausti veiksmai atliekami nukentėjusiajam sutinkant; papildyti prekybos žmonėmis tikslai, numatant draudimą atlikti baudžiamajame įstatyme uždraustus veiksmus siekiant išnaudoti asmenį vergijos ar panašiomis į vergiją sąlygomis, visoms seksualinio išnaudojimo formoms, paslaugoms, įskaitant elgetavimą, nusikalstamai veikai daryti arba kitais išnaudojimo tikslais. Išplėsta vaiko pirkimo arba pardavimo

nusikaltimo sudėtis: numatyta, kad baudžiamoji atsakomybė kyla net kai uždrausti veiksmai atliekami nukentėjusiajam sutinkant; papildyti vaiko pirkimo ar pardavimo tikslai, numatant draudimą atlikti baudžiamajame įstatyme uždraustus veiksmus siekiant neteisėtai įvaikinti, išnaudoti vergijos ar panašiomis į vergiją sąlygomis, visoms seksualinio išnaudojimo formoms, paslaugoms, įskaitant elgetavimą, nusikalstamai veikai daryti arba kitiems išnaudojimo tikslams. Išplėstos abiejų nusikaltimų kvalifikuotos sudėtys: kvalifikuojančiu požymiu įtvirtintas pavojaus sukėlimas nukentėjusiojo gyvybei, taip pat žinojimas, kad baudžiamajame įstatyme uždrausti veiksmai daromi tam, kad būtų paimtas nukentėjusio asmens organas, audinys ar ląstelės. Kaip kvalifikuojantis požymis laikytini prekybos žmonėmis veiksmai, kai juos padaro valstybės tarnautojas ar viešojo administravimo funkcijas atliekantis asmuo, vykdydamas įgaliojimus. Įtvirtintos atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės padarius minėtus nusikaltimus sąlygos: nuo baudžiamosios atsakomybės gali būti atleistas asmuo, nukentėjęs nuo šio nusikaltimo, kurį jis buvo priverstas tiesiogiai padaryti dėl jam padaryto analogiško nusikaltimo.

164. 2016 m. gegužės 12 d. įstatymu priimti BK 147 ir 157 straipsnių pakeitimai, kuriais išplėstos vaiko pirkimo arba pardavimo bei prekybos žmonėmis sudėtys numatant, kad baudžiamoji atsakomybė kyla atliekant baudžiamajame įstatyme uždraustus veiksmus ir turint tikslą sudaryti priverstinę, fiktyvią santuoką.
165. Vidaus reikalų ministro 2017 m. kovo 31 d. įsakymu paskirtas Lietuvos Respublikos nacionalinis pranešėjas kovos su prekyba žmonėmis klausimais paskyrimo ir patvirtintas statistinių duomenų ir kitos informacijos apie prekybos žmonėmis situaciją ir kovos su prekyba žmonėmis priemones bei veiksmus rinkimo ir skelbimo tvarkos aprašas.
166. 2014 m. gruodžio 11 d. įstatymu priimtos Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo pataisos, kuriomis numatyta, kad kompensuojama teismo nustatyto dydžio turtinė ir neturtinė žala (negalinti viršyti įstatyme numatytų ribų) ir kai smurtiniu nusikaltimu padaryta žala nepilnamečiui.
167. 2016–2017 m. sudarytos prielaidos sustiprinti kovą su prekyba žmonėmis, užtikrinant efektyvesnę atsakingų institucijų ir įstaigų, savivaldybių, NVO, bažnyčios ir lietuvių bendruomenių užsienyje įsitraukimą, veiksmų planavimą ir koordinavimą bei pažangos stebėseną, naujos praktikos formavimą: sudaryta tarpžinybinė ir tarpsektorinė Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisija; parengtas ir patvirtintas tarpinstitucinis Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 m. veiksmų planas, kuriame numatytos tarpžinybinio ir tarpsektorinio nacionalinio ir savivaldybių bendradarbiavimo ir koordinavimo stiprinimo, stebėsenos, prevencijos, baudžiamojo persekiojimo stiprinimo, pagalbos nukentėjusiems ir galintiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims užtikrinimo priemonės, mokymai įvairių sričių specialistams prekybos žmonėmis tema.
168. Vienas iš Generalinės prokuratūros ilgalaikiame 2013-2023 m. strateginiame veiklos plane numatytų prokuratūros veiklos prioritetų yra veiksmingas nusikalstamų veikų dėl vaikų seksualinio išnaudojimo baudžiamasis persekiojimas. Įgyvendinant šį prokuratūros veiklos prioritetą siekiama kuo didesnio vienam prokurorui su prokuratūros personalu tenkančių ištirtų nusikalstamų veikų skaičiaus bei kuo trumpesnės vidutinės ikiteisminio tyrimo trukmės. Atitinkamai nusikalstamų veikų dėl vaikų seksualinio išnaudojimo baudžiamasis persekiojimas kaip prioritetinė prokuratūros veiklos sritis numatytas ir Generalinės prokuratūros 2013-2018 m. strateginiuose veiklų planuose.

Pagalba prekybos žmonėms aukoms

169. 2016 m. patvirtinus Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašą, prieglobsčio suteikimo procedūroje pradėtas prieglobsčio prašytojo pažeidžiamumo nustatymas ir įtvirtintas jo mechanizmas, kuris, be kita ko, leidžia identifikuoti galimus prekybos žmonėmis atvejus. 2016 m. tarp prieglobsčio Lietuvos Respublikoje prašytojų nebuvo nustatyta asmenų, galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis.
170. Imantis priemonių užtikrinti kompleksinę (ekonominę ir socialinę) pagalbą nukentėjusiems ir galintiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims, nuo 2002 m. finansuojami projektai, skirti teikti informavimo ir konsultavimo paslaugas, psichologinę ir teisinę pagalbą, aprūpinimą būtiniaisiais daiktais, socialinių įgūdžių ugdymą ir palaikymą, neatidėliotiną medicinos, psichosocialinę pagalbą, profesinį mokymą, pagalbą ieškant darbo ir pradėjus dirbti ir kt. Per 2002–2015 m. šiems projektams įgyvendinti iš viso skirta apie 900 tūkst. eurų, socialinė pagalba buvo suteikta daugiau nei 2,5 tūkst. asmenų. Jei nuo prekybos žmonėmis nukentėjęs asmuo kreipiasi į teisėsaugą, jis visais atvejais nukreipiamas ir į specializuotą NVO.
171. Iš ES struktūrinių fondų lėšų skirtas finansavimas 2013–2015 m. prekybos žmonėmis prevencijos priemonių projektams. 2016–2020 m., siekiant sukurti prielaidas labiausiai pažeidžiamų asmenų grupių (įskaitant prekybos žmonėmis aukas) integracijai ir sugrįžimui į darbo rinką, ES struktūrinių fondų lėšomis planuojama finansuoti projektus, kurie numatys teikti įvairias socialinės integracijos paslaugas (psichosocialinė pagalba, socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas, profesinis mokymas, tarpininkavimas įsidarbinant, palaikymas darbo vietoje ir pan.) socialinės rizikos asmenims.
172. Prekybos žmonėmis aukų nustatymas yra reglamentuotas Projektų, skirtų socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti atrankos konkurso organizavimo 2016–2018 m. nuostatuose. Šie nuostatai nustato reikalavimus NVO, finansuojamoms valstybės biudžeto lėšomis, socialinės pagalbos prekybos žmonėmis aukoms teikimui: koordinuota kompleksiškai teikiama ar organizuojama pagalba, apimanti socialines paslaugas, laikiną apgyvendinimą, psichologinę, sveikatos priežiūros, teisinę, švietimo, įdarbinimo ir kt. pagalbą, pagal įvertintus prekybos žmonėmis aukos socialinės pagalbos poreikius, interesus ir socialinę padėtį, siekiant asmenį grąžinti į visuomenę ir darbo rinką; pagalbą derinti su kitų institucijų ir įstaigų pagal jų kompetenciją teikiama pagalba; bendradarbiauti su savivaldybių administracijomis, vaiko teisių apsaugos institucijomis, teisėsaugos institucijomis ir įstaigomis, teritorinėmis darbo biržomis ir kitomis organizacijomis; nustatyti tikslinių grupių asmenų pagalbos poreikius ir sudaryti socialinės pagalbos planą.
173. Taip pat, siekiant užtikrinti pagalbą NVO, 2016–2017 m. buvo finansuojami 5 socialinės pagalbos projektai, kuriuos vykdė ir socialinę pagalbą nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis teikė šios NVO: vyrams ir moterims – Dingusių žmonių šeimų paramos centras, Lietuvos Caritas, Vilniaus arkivyskupijos Caritas; tik moterims – Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras, tik vyrams – Asociacija Vyrų krizių centras. 2016–2017 m. socialinės pagalbos projektams buvo skirta po 80 tūkst. eurų kiekvienais metams. Lietuvos savivaldybių teritorijose veikia 34 krizių centrai su apgyvendinimu, 9 savarankiško gyvenimo namai, skirti socialinės rizikos asmenims, 4 valstybės biudžeto lėšomis finansuojamų NVO teikia pagalbą moterims ir vyrams.

Teisė į laisvę ir asmens neliečiamybę (9 straipsnis)

Atsakymas į Komiteto 17 klausimą

Alternatyvios įkalinimui bausmės

174. Lentelėje Nr. 13 pateikiama informacija apie alternatyvias įkalinimui bausmes 2010-2016 m.

Lentelė Nr. 13. Informacija apie alternatyvias įkalinimui bausmes 2010-2016 m.

Šaltinis: Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos

Asmenys, kuriems	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
paskirta viešųjų darbų bausmė (BK 46 str.) ⁹	302	300	644	696	677	569	546
paskirta laisvės apribojimo bausmė (BK 48 str.) ¹⁰	1870	2110	2950	3379	3232	2939	2643
paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės (BK 68, 68-1, 68-2, 69, 70, 72-1, 72-2 str.) ¹¹	280	289	548	533	586	495	550
skirtos auklėjamojo poveikio priemonės (BK 82 str.) ¹²	367	372	369	288	312	218	182
bausmės vykdymas atidėtas (BK 75 str.) ¹³	3357	3328	2843	2612	2416	2845	3062
bausmės vykdymas atidėtas (BK 92 str.) ¹⁴	666	592	417	373	372	357	339
lygtinai paleisti iš pataisos įstaigų (BVK 157 str.) ¹⁵	1376	1028	1005	1077	1016	1113	1029
Iš viso:	8218	8019	8776	8958	8611	8356	8351

175. 2012 m. liepos 1 d. įsigaliojus Probacijos įstatymo, BPK ir Bausmių vykdymo kodeksų pakeitimams, padidėjo alternatyvų laisvės atėmimui bausmei taikymas, buvo įteisintas elektroninio monitoringo taikymas probacijoje. Verta paminėti, jog baudžiamosios politikos pokyčiai padėjo 40 proc. sumažinti suimtųjų skaičių. Taip pat, įteisinta ir nauja kardomoji priemonė – intensyvi priežiūra, kai įtariamojo ar kaltinamojo elgesys yra kontroliuojamas elektroninio stebėjimo priemonėmis. Bendra tendencija rodo, jog nuo 2012 m. įkalinimų skaičius Lietuvoje sumažėjo apie 2000 asmenų, o įkalinimų skaičiaus mažėjimas nulėmė ir laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų gyvenimo sąlygų pagerėjimą.

176. 2015 m. kovo 24 d. priimtos BK pataisos, kurios praplėtė ribas, kai asmenims gali būti taikomas bausmės vykdymo atidėjimas (BK 75 straipsnis). Laisvės atėmimo bausmė gali būti atidedama asmeniui, nuteistam laisvės atėmimu ne daugiau kaip šešeriams metams už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus arba ne daugiau kaip ketveriems metams už vieną ar kelis tyčinius nusikaltimus (išskyrus labai sunkius nusikaltimus) (prieš pakeitimą buvo už nesunkius ar apysunkius), teismas gali atidėti paskirtos bausmės vykdymą nuo vienerių iki trejų metų. Bausmės vykdymas gali būti atidėtas, jeigu teismas nusprendžia, kad yra pakankamas pagrindas manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo. Šis pakeitimas sudaro sąlygas platesniam alternatyvių sankcijų taikymui. Kaip matyti iš

⁹ BK 46 str. - Viešieji darbai

¹⁰ BK 48 str. - Laisvės apribojimas

¹¹ BK 68 str. - Uždraudimas naudotis specialia teise, 68-1 str. - Viešųjų teisių atėmimas, 68-2 str. - Teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas, 69 str. - Turtinės žalos atlyginimas ar pašalinimas, 70 str. - Nemokami darbai, 72-1 str. - Įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusio asmens ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusio asmens arčiau nei nustatytu atstumu, 72-2 str. - Dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose

¹² BK 82 str. - Auklėjamojo poveikio priemonės nepilnamečiams

¹³ BK 75 str. - Bausmės vykdymo atidėjimas

¹⁴ BK 92 str. - Bausmės vykdymo atidėjimas nepilnamečiui

¹⁵ BK 157 str. - Lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų

pateiktos statistikos, 2015 ir 2016 m. padidėjo asmenų, kuriems taikytas bausmės vykdymo atidėjimas, skaičius.

177. 2015 m. rugsėjo 1 d. ir 2016 m. balandžio 1 d. įsigaliojo BPK ir Bausmių vykdymo kodeksų bei Suėmimo vykdymo įstatymų pakeitimai, kuriais patikslinta lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigų taikymo tvarka, dėl ko šis procesas tapo sklandesnis, nuteistiesiems sudarytos sąlygos su artimaisiais bendrauti dažniau (didesnis pasimatymų, skambučių skaičius), gerinant nuteistųjų integracijos į visuomenę sąlygas, išplėstos galimybės jiems trumpam išvykti iš įkalinimo įstaigų, nuteistuosius perkelti į pusiaukelės namus. Kartu nustatytos papildomos priemonės, stiprinančios nuteistųjų saugumą ir resocializacijos priemonių taikymo efektyvumą.
178. Nuteistieji, sutinkantys, kad jiems būtų taikoma intensyvi priežiūra, gali teikti Lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos komisijai prašymus lygtinai paleisti iš pataisos įstaigos ne anksčiau kaip likus devyniems mėnesiams iki laiko (prieš pakeitimą buvo šešiams mėnesiams), kai jie faktiškai bus atlikę nustatytą minimalią laisvės atėmimo bausmės dalį. Nuteistųjų sutikimai, kad jiems būtų taikoma intensyvi priežiūra, nurodomi prašymuose lygtinai paleisti iš pataisos įstaigos.
179. Naujoje Bausmių vykdymo kodekso 157 straipsnio 1 d. redakcijoje yra padaryti keli nedideli, bet reikšmingi pakeitimai, t. y. įtvirtinta, kad lygtinis paleidimas gali būti taikomas nuteistiesiems, kurių nusikalstamo elgesio rizika maža ir (ar) yra pažanga mažinant šią riziką, taip pat neliko sąlygos, kad nuteistasis turi būti įvykdęs visas socialinės reabilitacijos plane numatytas priemones (t. y. užbaigtas procesas), tačiau nurodoma, kad asmuo turi vykdyti minėtas priemones, t. y. savo dabartiniu elgesiu rodyti, kad jis laikysis įstatymų ir nenusikals. Taigi, svarbiausiu aspektu tampa būtent pažanga mažinant nusikalstamo elgesio riziką bausmės atlikimo.
180. Nuo 2016 m. atsirado dar viena naujovė – Komisijos išrenkamos ir veikia ne vienerius, o dvejus metus. Kiekvienoje naujai suformuotoje Komisijos sudėtyje yra ir Probacijos tarnybų atstovai, todėl atsakingiau žiūrima į Komisijų pateikiamas rekomendacijas teismui dėl probacijos sąlygų nustatymo, išvengiant formalių, neatsižvelgiant į rizikos vertinimo rezultatus, probacijos sąlygų nustatymo.
181. Lygtinio paleidimo iš įkalinimo įstaigų teisinio reguliavimo pokyčiai turėjo skatinti lygtinio paleidimo instituto taikymą, tačiau lygtinai paleidžiamų asmenų dalis pastebimai sumažėjo.
182. Lentelėje Nr. 14 pateikiama lygtinai paleidžiamų nuteistųjų kaita 2011-2016 m. (proc. nuo iš visų tais metais iš įkalinimo įstaigų paleistų asmenų).

Lentelė Nr. 14. Lygtinai paleidžiamų nuteistųjų kaita 2011-2016 m. (proc. nuo iš visų tais metais iš įkalinimo įstaigų paleistų asmenų)

Šaltinis: Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos.

2011	2012	2013	2014	2015	2016
40%	37 %	34 %	31 %	33 %	30 %

183. Nuo 2015 m. rugsėjo 1 d. pasikeitęs BPK reglamentavimas sudarė sąlygas plačiau taikyti socialinio tyrimo išvadų institutą, kas sudarė sąlygas tikslingam probacijos sąlygų probuojamiesiems nustatymui. BPK 253-1 straipsnyje numatyta, kad atsižvelgdamas į

prokuroro, kaltinamojo ar jo gynėjo prašymą, taip pat savo nuožiūra teisėjas (iki pakeitimo galėjo tik teismas) nutartimi gali pavesti probacijos tarnybai parengti socialinio tyrimo išvadą (iki pakeitimo išvada galėjo būti rengiama tik kai asmuo yra kaltinamas nesunkaus, apysunkio ar neatsargaus nusikaltimo padarymu). Kartu teismas nustato ne trumpesnę kaip 20 darbo dienų terminą socialinio tyrimo išvada parengti.

184. Nuo 2015 m. balandžio 1 d. įsigaliojo Įstatymas „Dėl ES valstybių narių sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo ir vykdymo“, kurio pagrindu kitų ES valstybių narių teismų ir kitų kompetentingų institucijų sprendimai dėl su laisvės atėmimu nesusijusios bausmės ir sprendimų dėl probacijos gali būti pripažįstami ir vykdomi Lietuvos Respublikoje bei Lietuvos Respublikos teismų priimti sprendimai dėl su laisvės atėmimu nesusijusios bausmės ir sprendimų dėl probacijos gali būti perduoti vykdyti kitoms ES valstybėms narėms. Šis įstatymas sudaro sąlygas asmenims, nuteistiems su laisvės atėmimu nesusijusia bausme ar probacija, atlikti bausmę savo gyvenamojoje šalyje.
185. Šiuo metu probacijos sistemoje probuojamiesiems taikant atkuriamojo teisingumo priemones tarp konfliktuojančių šalių taikaus sprendimo būdų ieškoma pasitelkiant mediaciją. Paminėtina, kad mediacija taikoma nemokamai ne tik probacijos tarnybų priežiūroje esantiems asmenims, bet ir visiems suinteresuotiems asmenims, siekiantiems ginčus spręsti taikiu būdu.
186. Mediacijos instituto kūrimo Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje pradžia sietina su Vilniaus apygardos probacijos tarnybos iniciatyva parengus pagal 2009 – 2014 m. Norvegijos finansinio mechanizmo lėšomis finansuojamos programos „Pataisos, įskaitant bausmes be įkalinimo“ priemonę „Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) programos baudžiamosiose justicijoje sukūrimas ir įgyvendinimas“ projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“ (toliau – projektas) paraišką ir gavus finansavimą 1 338 300,13 Lt (387 598,51 Eur). Projekto metu 2014 – 2016 m. buvo sukurtos ir patvirtintos mediacijos taisyklės, parengti 82 specialistai (14 mediatorių ir 68 probacijos tarnybų pareigūnai), kurie suteikė mediacijos paslaugas 2084 asmenims, t. y. atliko 1011 mediacijos atvejų, iš kurių 892 laikytini sėkmingais, kadangi buvo pasiekti ir įforminti abipusiai susitarimai. Sėkmingai įgyvendinus projektą, nuo 2016 m. gegužės 2 d. sukurto mediacijos instituto veiklą toliau tęsia penkių pagrindinių miestų apygardų probacijos tarnybos, kuriose yra įdarbinti mediatoriai. Mediacijos instituto tikslas – perimti projekto metu sukauptą gerąją praktiką bei resursus, o kartu toliau skatinti mediacijos instituto plėtrą ir populiarumą. 2016 m. gegužės – 2017 m. kovo mėnesiais mediacijos paslaugos buvo suteiktos 1843 asmenims, įgyvendinti 920 mediacijos atvejų, iš kurių 723 atvejai baigėsi sėkmingai – šalys pasirašė susitarimo protokolus.

Atsakymas į Komiteto 18 klausimą

Paleidimas už užstatą ir ikiteisminis kardomasis kalinimas

187. Lentelėje Nr. 15 pateikiamas nuteistų asmenų ir asmenų, kuriems paskirtas ikiteisminis kardomasis kalinimas, skaičiaus santykis:¹⁶

Lentelė Nr. 15. Nuteistų asmenų ir asmenų, kuriems paskirtas ikiteisminis kardomasis kalinimas, skaičiaus santykis 2010-2017 m. kovo mėn.

¹⁶ Duomenys pateikti metų pabaigai

Šaltinis: Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017 m. kovo 31 d.
Suimtųjų asmenų dalis, lyginant su bendru įkaltųjų skaičiumi (%)	13,1	13,6	12,1	12,1	10,1	9,7	8,8	9,2
Suimtųjų skaičius	1196	1347	1179	1118	868	712	602	630
Nuteistųjų skaičius	7943	8573	8550	8143	7768	6643	6213	6190

188. Lentelėje Nr. 16 pateikiami įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registro duomenys apie taikytas kardomąsias priemones 2010-2016 m.

Lentelė Nr. 16. Įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registro duomenys apie taikytas kardomąsias priemones 2010-2016 m.

Šaltinis: Vidaus reikalų ministerija

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Suėmimas	7221	7519	6801	6429	5721	4006	3258
Užstatas	139	146	172	233	279	295	233
Dokumentų paėmimas	960	1033	981	1391	1304	1087	2000
Įpareigojimas gyventi skyriumi nuo nukentėjusiojo	24	193	1241	846	589	772	805
Namų areštas	135	175	137	144	181	169	195
Įpareigojimas periodiškai registruotis policijos įstaigoje	1669	1745	1826	2536	2283	1864	3557
Rašytinis pasizadėjimas neišvykti	5727	6929	8309	12195	11707	9458	21827
Intensyvi priežiūra (įteisinta 2015 m.)						1	37

189. Lentelėje Nr. 17 pateikiama vidutinė asmenų kardojo kalnimo trukmė iki nuteisimo 2010-2016 m.

Lentelė Nr. 17. Vidutinė asmenų kardojo kalnimo trukmė iki nuteisimo 2010-2016 m.

Šaltinis: Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
7 mėn. 9d.	7 mėn. 18d.	7 mėn. 22d.	8 mėn.	8 mėn. 24d.	9 mėn. 29d.	1 m. 1 mėn. 9d.

Atsakymas į Komiteto 19 klausimą

Prieglobsčio prašytojai ir sulaikyti užsieniečiai

190. Lentelėje Nr. 18 pateikiami duomenys apie URC apgyvendintus prieglobsčio prašytojus ir URC sulaikytus užsieniečius 2010-2016 m. Statistiniai duomenys apie sulaikytus prieglobsčio prašytojus nerenkami, todėl iš bendro sulaikytų URC migrantų skaičiaus sulaikyti prieglobsčio prašytojai neišskiriami.

Lentelė Nr. 18. URC apgyvendinti prieglobsčio prašytojai ir URC sulaikyti užsieniečiai, 2010-2016 m.

Šaltinis: Vidaus reikalų ministerija

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Prieglobsčio prašytojai	308	262	295	120	329	199	171
Sulaikyti užsieniečiai	135	246	285	366	347	432	269

Sulaikymo pagrindai ir terminai

191. Užsieniečių sulaikymo pagrindai nustatyti 2004 m. balandžio 29 d. Įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“. Užsieniečiai gali būti sulaikyti tam, kad negalėtų be leidimo atvykti į Lietuvos Respubliką; kai neteisėtai atvyko į Lietuvos Respubliką ar neteisėtai joje yra; kai siekiama užsienietį, kuris neįleidžiamas į Lietuvos Respubliką, grąžinti į valstybę, iš kurios jis atvyko; kai įtariama, kad užsienietis naudojasi suklastotais dokumentais; kai priimamas sprendimas užsienietį išsiųsti iš Lietuvos Respublikos; kai siekiama užkirsti kelią pavojingoms užkrečiamosioms ligoms plisti; kai užsieniečio buvimas Lietuvos Respublikoje kelia grėsmę valstybės saugumui, viešajai tvarkai arba žmonių sveikatai.
192. Prieglobsčio prašytojai gali būti sulaikyti tik siekiant nustatyti ir / arba patikrinti jo tapatybę ar pilietybę; išsiaiškinti motyvus, kuriais grindžiamas jo prašymas suteikti prieglobstį kai informacija dėl motyvų negalėtų būti gauta prieglobsčio prašytojo nesulaikius, ir yra pagrindas manyti, kad prieglobsčio prašytojas gali pasislėpti siekdamas išvengti grąžinimo į užsienio valstybę ar išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos; kai užsienietis, sulaikytas siekiant grąžinti jį į užsienio valstybę ar išsiųsti iš Lietuvos, pateikia prašymą suteikti prieglobstį ir yra rimtas pagrindas manyti, kad šis prašymas pateiktas tik siekiant atidėti arba sutrukdyti įvykdyti sprendimą grąžinti į užsienio valstybę, ir užsienietis jau turėjo galimybę pasinaudoti prieglobsčio suteikimo procedūra; kai prieglobsčio prašytojas kelia grėsmę valstybės saugumui ar viešajai tvarkai.
193. Įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nustatyti užsieniečio sulaikymo terminai. Policijos ar kitos teisės saugos institucijos pareigūno rašytiniu sprendimu užsienietis gali būti sulaikomas ne ilgiau kaip 48 valandoms. Ilgiau kaip 48 valandoms užsienietis teismo sprendimu sulaikomas Valstybės sienos apsaugos tarnyboje. Užsienietis negali būti sulaikomas ilgiau kaip 6 mėnesiams, išskyrus atvejus, kai jis nebendradarbiauja siekiant jį išsiųsti iš Lietuvos Respublikos (atsisako pateikti apie save duomenis, teikia klaidinančią informaciją ir pan.) arba negaunami reikiami dokumentai tokio užsieniečio išsiuntimui iš valstybės teritorijos įvykdyti. Šiais atvejais sulaikymo terminas gali būti pratęstas papildomam, ne ilgesniam kaip 12 mėnesių, laikotarpiui. Vadovaujantis šio įstatymo nuostatomis, prieglobsčio prašytojų sulaikymas turi trukti kuo trumpiau ir ne ilgiau, negu būtina.
194. Informaciją apie imigrantų ir prieglobsčio prašytojų sulaikymo sąlygas, įskaitant informaciją apie tai, ar jiems prieinamos erdvios patalpos, šviesa, vanduo ir sanitarinės priemonės,

sveikatos priežiūros paslaugos ir tinkamas maistas galima rasti atsakyme į Komiteto 15 klausimą.

Galimybė apskusti sprendimus

195. Lietuvos Respublikos įstatymai numato, jog užsienietis apylinkės teismo sprendimą sulaikyti jį arba pratęsti jo sulaikymo terminą, arba taikyti jam alternatyvią sulaikymui priemonę turi teisę apskusti Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui per 14 dienų nuo sprendimo įteikimo. Skundas gali būti pateikiamas per Valstybės sienos apsaugos tarnybą, kuri užsieniečio skundą perduoda Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui.
196. Įstatymai taip pat numato, jog išnykus užsieniečio sulaikymo pagrindams, užsienietis turi teisę, o institucija, kurios žinioje yra sulaikytas užsienietis, nedelsdama privalo kreiptis į apylinkės teismą pagal užsieniečio buvimo vietą su prašymu pakartotinai svarstyti sprendimą sulaikyti užsienietį. Išnykus prieglobsčio prašytojo sulaikymo pagrindams, institucija, kurios žinioje yra sulaikytas prieglobsčio prašytojas, nedelsdama privalo kreiptis į apylinkės teismą pagal prieglobsčio prašytojo buvimo vietą su prašymu pakartotinai svarstyti sprendimą sulaikyti prieglobsčio prašytoją. Jeigu užsienietis, kuris yra sulaikytas tam, kad negalėtų be leidimo atvykti į Lietuvos Respubliką, arba sulaikytas dėl neteisėto sienos kirtimo ar neteisėto buvimo Lietuvos Respublikoje, pateikia prašymą suteikti prieglobstį, Valstybės sienos apsaugos tarnyba nedelsdama privalo kreiptis į apylinkės teismą su prašymu pakartotinai svarstyti sprendimą sulaikyti prieglobsčio prašytoją. Jeigu dėl teisinių ar kitų objektyvių priežasčių nebėra pagrįstos tikimybės užsienietį išsiųsti iš Lietuvos Respublikos, institucija, kurios žinioje yra sulaikytas užsienietis, privalo kreiptis į apylinkės teismą pagal užsieniečio buvimo vietą su prašymu pakartotinai svarstyti sprendimą sulaikyti užsienietį. Teismas, gavęs užsieniečio ar institucijos, kurios žinioje yra sulaikytas užsienietis, prašymą pakartotinai svarstyti sprendimą dėl užsieniečio sulaikymo, sprendimą priima ne vėliau kaip per 10 dienų nuo prašymo priėmimo dienos.
197. 2015 m. Įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ papildytas nuostata, kad sulaikytas prieglobsčio prašytojas apie sulaikymo pagrindus, sprendimo sulaikyti apskundimo tvarką ir galimybę gauti nemokamą teisinę pagalbą turi būti informuojamas nedelsiant raštu jam suprantama kalba.

Alternatyvos migrantų ir prieglobsčio prašytojų sulaikymui

198. Lietuvos Respublikos įstatymai, atsižvelgiant į tam tikras aplinkybes, suteikia teisę skirti alternatyvias sulaikymo priemones. Tokią teisę nustato Įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 115 straipsnis, pagal kurį teismas, atsižvelgdamas į tai, kad užsieniečio tapatybė nustatyta, jis nekelia grėsmės valstybės saugumui ir viešajai tvarkai, teikia pagalbą teismui nustatant jo teisinę padėtį Lietuvos Respublikoje bei kitas aplinkybes, gali priimti sprendimą nesulaikyti užsieniečio ir skirti jam alternatyvią sulaikymui priemonę. Įstatyme numatytos šios alternatyvios sulaikymui priemonės: 1) užsienietis nustatytu laiku periodiškai turi atvykti į atitinkamą teritorinę policijos įstaigą; 2) užsienietis ryšio priemonėmis nustatytu laiku turi pranešti atitinkamai teritorinės policijos įstaigai apie savo buvimo vietą; 3) patikėti prižiūrėti užsienietį Lietuvos Respublikos piliečiui arba Lietuvos Respublikoje teisėtai gyvenančiam užsieniečiui, turintiems giminystės ryšių su užsieniečiu, kurio sulaikymo klausimas sprendžiamas, jei šis asmuo išsipareigojo rūpintis juo ir jį išlaikyti; 4) apgyvendinti užsienietį Valstybės sienos apsaugos tarnyboje netaikant judėjimo laisvės apribojimų (gali būti skirta tik prieglobsčio prašytojams). 2016 m. alternatyvi sulaikymui priemonė apgyvendinti URC

netaikant judėjimo laisvės apribojimo skirta 17 užsieniečių, kitokios priemonės – 16 užsieniečių.

Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą ir asmens pripažinimą teisiniu subjektu (14 ir 16 straipsniai)

Atsakymas į Komiteto 20 klausimą

Teisinio veiksnio ribojimo institutas

199. CK, CPK, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo, Žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo bei Vietos savivaldos įstatymo nuostatų pakeitimais įgyvendinamos JT neįgaliųjų teisių konvencijos 12 straipsnio nuostatos dėl neįgalių asmenų teisių užtikrinimo, pakeistas asmens veiksnio ribojimo instituto teisinis reguliavimas. CK įtvirtinti nauji 1) pagalbos priimant sprendimus teikimo ir 2) išankstinio nurodymo teisiniai institutai. CK taip pat pakeisti fizinio asmens neveiksnio ir riboto veiksnio teisiniai institutai. Sudarytos prielaidos individualizuoti veiksnio ribojimo priemonės, taikomas konkrečiam asmeniui, ir įtvirtinta, kad asmens veiksnys galėtų būti apribotas arba asmuo galėtų būti pripažintas neveiksniu tik tam tikroje srityje, tokiu būdu taip pat siekiant kuo didesnės asmens teisių apsaugos ir kuo mažesnio asmens veiksnio ribojimo, taip pat šio ribojimo proporcingumo ir pagrįstumo. CPK įtvirtintos papildomos procesinės garantijos neveiksniais ir ribotai veiksniais pripažintų asmenų teisėms įgyvendinti ir ginti.

Valstybės garantuojama teisinė pagalba

200. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatyme užtikrinta galimybė priverstinai hospitalizuojamiems ir gydomiems asmenims, taip pat asmenims, kuriems taikomas būtinasis hospitalizavimas ir (ar) būtinasis izoliavimas, neveiksniais pripažintiems asmenims pasinaudoti valstybės garantuojama antrine teisine pagalba.
201. Vadovaujantis Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymu, teisę gauti antrinę teisinę pagalbą neatsižvelgiant į Vyriausybės nustatytus turto ir pajamų lygius teisinei pagalbai gauti pagal šį įstatymą, turi: asmenys, kuriems nustatytas sunkus neįgalumo lygis arba kurie yra pripažinti nedarbingais, arba sukakę senatvės pensijos amžių, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis, taip pat šių asmenų globėjai (rūpintojai), kai valstybės garantuojama teisinė pagalba reikalinga globotinio (rūpintinio) teisėms ir interesams atstovauti bei ginti; asmenys, kai sprendžiami jų priverstinio hospitalizavimo ir gydymo, priverstinio hospitalizavimo ir gydymo pratęsimo klausimai, taip pat asmenys, kuriems taikomas būtinasis hospitalizavimas ir (ar) būtinasis izoliavimas, pratęsiamas būtinasis hospitalizavimas ir (ar) būtinasis izoliavimas, ir jų globėjai (rūpintojai), kai valstybės garantuojama teisinė pagalba reikalinga globotinio (rūpintinio) teisėms ir interesams atstovauti; asmenys, kuriuos prašoma pripažinti neveiksniais tam tikroje srityje bylose dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu tam tikroje srityje, taip pat neveiksniais pripažinti asmenys bylose dėl globos, bylose dėl teismo sprendimo, kuriuo asmuo pripažintas neveiksniu tam tikroje srityje, peržiūrėjimo ir neveiksniu tam tikroje srityje pripažinto asmens pripažinimo veiksnium ar ribotai veiksnium.
202. Atsižvelgiant į EŽTT praktiką, CK, CPK nustatyta galimybė neveiksniu pripažintam asmeniui ne dažniau kaip vieną kartą per metus pačiam kreiptis į teismą dėl jo pripažinimo veiksnium.

203. Pažymėtina, kad, atsižvelgiant į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2016 m. veiklos ataskaitą, dėl antrinės teisinės pagalbos Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 12 straipsnio 5 punkto pagrindu į tarnybą buvo kreiptasi 1072 kartus, 7 punkto pagrindu – 622 kartus, o 12 punkto pagrindu – 2116 kartus.
204. Lygių galimybių kontrolieriaus 2016 m. birželio 1 d. įsakymu sudaryta darbo grupė JT neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos Fakultatyvaus protokolo įgyvendinimo rekomendacijų tobulinimui. Darbo grupės tikslas – iki 2017 m. birželio 30 d. pateikti siūlymus ir parengti teisės aktų projektus dėl lygių galimybių kontrolieriaus funkcijų įgyvendinant JT neįgaliųjų teisių konvencijos jos Fakultatyvaus protokolo koordinavimo ir stebėsenos mechanizmą.

Teisė į privatumo, šeimos, namų ir susirašinėjimo apsaugą (17 straipsnis)

Atsakymas į Komiteto 21 klausimą

Asmens duomenų apsauga

205. Pagrindiniai teisės aktai, įtvirtinantys teisėto asmens duomenų tvarkymo reikalavimus tiek privačiam, tiek valstybiniam sektoriui, yra Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, Asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminių bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, teisinės apsaugos įstatymas, Elektroninių ryšių įstatymas (IX skirsnis). Už šių įstatymų pažeidimus taikoma įstatymuose numatyta atsakomybė. Asmens duomenys įstatymų nustatytais atvejais duomenų gavėjui teikiami pagal duomenų valdytojo ir duomenų gavėjo sudarytą asmens duomenų teikimo sutartį (daugkartinio teikimo atveju) arba duomenų gavėjo prašymą (vienkartinio teikimo atveju). Vadovaujantis Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu, tiek asmens duomenų teikimo sutartyje, tiek ir duomenų gavėjo prašyme be kitos informacijos turi būti nurodomas asmens duomenų teikimo ir gavimo teisinis pagrindas, kad duomenų teikėjas galėtų tinkamai įvertinti asmens duomenų teikimo teisėtumą.
206. Minėtų įstatymų vykdymo priežiūrą atlieka Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, kuri vykdo prevencinę duomenų valdytojų priežiūrą (atlieka planinius asmens duomenų tvarkymo teisėtumo patikrinimus, išankstines patikras ir duomenų valdytojų registravimą, kurių metu įvertinamas ir planuojamo asmens duomenų tvarkymo teisėtumas), teikia konsultacijas ir vykdo visuomenės informavimą, nagrinėja asmenų skundus, išduoda leidimus teikti asmens duomenis į trečiąsias šalis, derina teisės aktų ir duomenų valdytojų dokumentų, reglamentuojančių asmens duomenų tvarkymą, projektus.
207. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija statistinės informacijos pagal kriterijų „Skundai dėl neteisėto asmens duomenų rinkimo“ nekaupia, todėl galima pateikti tik informaciją apie bendrą skundų skaičių: 2010 m. buvo gauta ir išnagrinėta po 270 skundų; 2011 m. gauta 238 skundai, išnagrinėti 256; 2012 m. gauti 332 skundai, išnagrinėti 324; 2013 m. gauti 343 skundai, išnagrinėti 327; 2014 m. buvo gauti 505 skundai, išnagrinėtas 421; 2015 m. gauta 416 skundų, išnagrinėta 420; 2016 m. gauti 443 skundai, išnagrinėtas 441 skundas.

Minties, sąžinės ir religijos laisvė (18 straipsnis)

Atsakymas į Komiteto 22 klausimą

Alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba

208. Alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos (toliau – AKAT) sąlygas reguliuoja Karo prievolės įstatymas ir atitinkami krašto apsaugos ministro poįstatyminiai aktai – įsakymai. Atsižvelgiant į Karo prievolės įstatymą, karo prievolinkai, kurie nori atlikti AKAT, turi pateikti prašymą dėl AKAT atlikimo iki šaukimo į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą pradžios, o karo prievolinkai, įrašyti į kalendorinių metų karo prievolinkų sąrašą, - iki šiame sąrašė nurodyto dokumentų pateikimo termino pabaigos. Šis prašymas turi būti grindžiamas religiniais arba pacifistiniais įsitikinimais, neleidžiančiais tarnauti su ginklu. Įstatymas numato, jog karo prievolinkai AKAT atlieka valstybės ar savivaldybių institucijose ar įstaigose dirbdami visuomenei naudingą darbą. Jie skiriami atlikti darbų, nesusijusių su ginklu, specialiųjų priemonių ir prievartos naudojimu. AKAT atliekantiems karo prievolinkams taikomos tokios pat aprūpinimo sąlygos (išskyrus aprūpinimą gyvenamąja patalpa ir apranga), kokias Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas nustato privalomosios pradinės karo tarnybos kariams. Bendra gyvenamąja patalpa AKAT atliekantys karo prievolinkai jų pageidavimu gal būti aprūpinami Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka tik tuo atveju, kai jų darbo vieta yra kitos savivaldybės teritorijoje negu jų nuolatinė gyvenamoji vieta. AKAT trukmė – 10 mėnesių. Nuo 2015 metų atlikti AKAT buvo pateikta 13 prašymų (5 – 2015 metais, 1 – 2016 metais ir 7 – 2017 metais).